

DET KONGELIGE
KULTURDEPARTEMENT

Prop. 54 L

(2013–2014)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i åndsverkloven (gjennomføring
av endringer i EUs vernetidsdirektiv)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5				
2	Bakgrunn for forslagene	7	3.3		Utøvende kunstneres	
2.1	Nærmere om vernetiden	7	3.3.1		hevingsrett	20
2.2	EUs direktiv om endringer		3.3.2		Direktivet	20
	i vernetidsdirektivet	7	3.3.3		Gjeldende rett	20
2.3	Gjennomføring i øvrige		3.3.4		Høringsnotatet	21
	nordiske land	8	3.3.5		Høringen	21
2.4	Helhetlig revisjon av		3.4		Departementets vurderinger	23
	åndsverkloven	9	3.4.1		Etablering av et årlig tilleggs-	
2.5	Høringen	9	3.4.2		vederlag til utøvende kunstnere ...	27
2.6	Generelt om høringsinstansenes		3.4.3		Direktivet	27
	synspunkter	11	3.4.4		Gjeldende rett	28
			3.4.5		Høringsnotatet	28
3	Gjennomføring av EUs		3.5		Høringen	28
	direktiv om endringer		3.5.1		Departementets vurderinger	29
	i vernetidsdirektivet	12	3.5.2		Avtaler om løpende vederlag	31
3.1	Vernetiden for musikkverk		3.5.3		Direktivet	31
	med tekst	12	3.5.4		Gjeldende rett	31
3.1.1	Direktivet	12	3.5.5		Høringsnotatet	31
3.1.2	Gjeldende rett	12	3.6		Høringen	31
3.1.3	Høringsnotatet	13			Departementets vurderinger	32
3.1.4	Høringen	13			Ikrafttredelse og overgangsbe-	
3.1.5	Departementets vurderinger	14	4		stemmelser	33
3.2	Forlengelse av vernetiden for				Økonomiske og administrative	
	utøvende kunstnere og tilvirkere				konsekvenser	34
	(produsenter) av lydopptak	15				
3.2.1	Direktivet	15	5		Merknader til de enkelte	
3.2.2	Gjeldende rett	16			bestemmelsene	35
3.2.3	Høringsnotatet	16				
3.2.4	Høringen	17			Forslag til lov om endringer	
3.2.5	Departementets vurderinger	17			i åndsverkloven (gjennomføring	
					av endringer i EUs vernetidsdirektiv)	41

DET KONGELIGE
KULTURDEPARTEMENT

Prop. 54 L

(2013–2014)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i åndsverkloven (gjennomføring av endringer i EUs vernetidsdirektiv)

*Tilråding fra Kulturdepartementet 21. mars 2014,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Kulturdepartementet legger med dette frem forslag til endringer i åndsverkloven. Ved forslaget gjennomføres Europaparlaments- og rådsdirektiv 2011/77/EU om endring av direktiv 2006/116/EF om vernetiden for opphavsrett og visse nærstående rettigheter (vernetidsdirektivet). Vernetidsdirektivet er i norsk rett gjennomført i åndsverkloven.

Endringsdirektivet ble vedtatt den 27. september 2011, og publisert i Den europeiske unions tidende 10. oktober samme år. Direktivet er EØS-relevant, og EØS-komiteen vedtok den 3. mai 2013, ved beslutning nr. 94/2013, å innlemme direktivet i EØS-avtalens vedlegg XVII (Opphavsrett). Gjennom Prop. 3 S (2013–2014) ble Stortinget bedt om å gjøre vedtak om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning. Stortinget fattet slikt vedtak 10. desember 2013, jf. Innst. 58 S (2013–2014). Norge vil derfor være forpliktet til å gjennomføre de nye bestemmelsene i direktivet.

Lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven) gir opphavsmannen enerett til å råde over åndsverket ved å fremstille

eksemplar av det og ved å gjøre det tilgjengelig for allmennheten, enten ved spredning og visning av eksemplar eller ved fremføring av verket, jf. § 2. Tilsvarende vern som loven gir opphavsmenn er i stor grad også gitt nærstående rettighetshavere, bl.a. utøvende kunstnere, tilvirkere (produsenter) av lydopptak og film og kringkastingsselskaper, jf. åndsverkloven kapittel 5.

Vernetiden er betegnelsen på tidsrommet verk og arbeider (prestasjoner) er beskyttet etter åndsverkloven. For opphavsrett varer vernetiden i opphavsmannens levetid og 70 år regnet fra utløpet av det året opphavsmannen døde, jf. åndsverkloven § 40. Vernetiden for rettighetene til utøvende kunstnere og tilvirkere av lydopptak er 50 år, jf. åndsverkloven § 42 andre ledd og § 45 andre ledd. For utøvende kunstneres rettigheter beregnes vernetiden fra utløpet av det året fremføringen fant sted, mens den for tilvirkeres rettigheter beregnes fra utløpet av det året innspillingen fant sted. Dersom opptaket i løpet av denne tiden offentliggjøres, varer vernet i 50 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble offentliggjort.

Direktivet krever enkelte endringer i åndsverklovens regler om vernetid, både når det gjelder vernetiden for opphavsrett og nærstående rettigheter. I tillegg må det innføres nye bestemmelser som kun gjelder for rettighetene til utøvende kunstnere og tilvirkere av lydopptak.

Når det gjelder opphavsrettens vernetid, foreslår departementet i tråd med direktivet en spesiell regel for beregning av vernetiden for musikkverk med tekst (og som flere har bidratt til). Et slikt verk inneholder to typer bidrag – musikken og teksten. Dersom de to bidragene ikke kan skilles ut som selvstendige verk, vil det både etter gjeldende rett og forslaget være et fellesverk etter § 6. Dersom bidragene kan skilles ut som særskilte verk og dermed utnyttes hver for seg, har ikke åndsverkloven i dag egen regulering av dette. Etter gjeldende rett betraktes dette som to selvstendige verk og vernetiden for disse beregnes separat. Forslaget innebærer at vernetiden for slike verk skal beregnes samlet og være i opphavsmannens levetid og 70 år fra utløpet av dødsåret til den lengstlevende av den som har komponert musikken og den som har skrevet teksten.

Departementet foreslår videre en gjennomføring av direktivets bestemmelser om forlenget vernetid for lydopptak av utøvende kunstners fremføringer og for tilvirkers rettigheter i lydopptak. Forslaget innebærer at vernetiden for rettigheter i lydopptak utvides fra 50 til 70 år, regnet fra utløpet av det året opptaket først gang ble utgitt eller offentliggjort. Utvidelsen vil ikke gjelde for lydopptak i audiovisuelle produksjoner.

Et av hovedformålene som angis i direktivet, er å bedre den økonomiske situasjonen til utøvende kunstnere. Direktivet har derfor bestemmelser som skal sikre at utøvende kunstnere får ta del i de inntektene som den utvidede vernetiden for

lydopptak kan medføre. Departementet foreslår tilsvarende bestemmelser i åndsverkloven.

For det første foreslås det en bestemmelse som innebærer at en utøvende kunstner på visse vilkår kan heve en allerede inngått overdragelsesavtale dersom tilvirkeren ikke utnytter lydopptaket i tilstrekkelig grad. Denne regelen gjelder kun for lydopptak som er eldre enn 50 år, altså i den forlengede vernetidsperioden.

For det andre foreslås det at en utøvende kunstner skal ha rett til et årlig tilleggsvederlag dersom denne har overdratt rettigheter i et lydopptak til en tilvirker mot et engangsvederlag. Denne retten oppstår når lydopptak som er eldre enn 50 år utnyttes, og varer frem til vernetidens utløp. Samlet vederlag til fordeling blant de utøvende kunstnerne som medvirker på opptaket, skal tilsvare 20 prosent av tilvirkers inntekter fra eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring av lydopptaket. Det foreslås at tilleggsvederlaget skal administreres av en oppkrevings- og fordelingsorganisasjon som departementet godkjenner.

For det tredje foreslår departementet også en bestemmelse som gjelder utøvende kunstnere som har overdratt rettigheter i et lydopptak til en tilvirker mot et løpende vederlag. Etter bestemmelsen skal det som hovedregel ikke gjøres fradrag for forskudd eller andre fradrag i slike utbetalinger i perioden som tilsvarende den utvidede vernetiden.

Fordi det gjøres endringer i vernetiden etter § 45, foreslås det også konsekvensmessige endringer når det gjelder vederlagsplikten lengde i § 45b.

De foreslåtte endringene i vernetiden får anvendelse på musikkverk med tekst og lydopptak som var vernet 1. november 2013 og som skapes eller innspilles etter denne dato.

2 Bakgrunn for forslagene

2.1 Nærmere om vernetiden

Ved vedtagelsen av lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsretten til åndsverk m.v. (åndsverkloven) ble det bestemt at vernetiden for opphavsrett skulle være i opphavsmannes levetid og 50 år etter utløpet av det året opphavsmannen døde, jf. Ot.prp. nr. 26 (1959–60), jf. Innst. O. nr. XI (1960–61). Tilsvarende bestemmelse hadde man også i den tidligere lov om åndsverker av 6. juni 1930, og denne vernetiden var også i tråd med Bernkonvensjonens bestemmelser. Ved 1961-loven ble det også innført et særlig vern for visse nærstående rettigheter (bl.a. utøvende kunstnere og tilvirkere av lydopptak) med en varighet på 25 år fra opptakstidspunktet. Ved endringslov 23. desember 1988 nr. 101 som trådte i kraft 1. januar 1989 ble vernet for rettighetene til kringkastingsselskapene, utøvende kunstnere samt tilvirkere av lydopptak og film utvidet til 50 år fra opptakstidspunktet, jf. Ot.prp. nr. 34 (1987–88), jf. Innst. O. nr. 2 (1988–89). Denne lovendringen inneholdt også en særskilt overgangsbestemmelse som medførte at de arbeider som pr. 1. januar 1989 var falt i det fri etter de eldre bestemmelsene (25 år), ikke på ny skulle få vern.

Ved utredning NOU 1985: 30 ble det foreslått en bestemmelse i åndsverkloven § 45b om vederlag for sekundærbruk av lydopptak ved kringkastingssending. Forslaget ble gjennomført ved lov 9. juni 1989 nr. 31 og trådte i kraft 1. januar 1990, jf. Ot.prp. nr. 36 (1988–89), jf. Innst. O. nr. 48 (1988–90). Bestemmelsen gir i dag utøvende kunstnere og tilvirkere rett til vederlag for offentlig fremføring av lydopptak når det er mindre enn 50 år siden utløpet av det året lydopptaket ble offentliggjort.

Rådsdirektiv 93/98/EØF om harmonisering av vernetiden for opphavsrett og visse nærstående rettigheter (vernetidsdirektivet) ble vedtatt 29. oktober 1993. Direktivet var en harmonisering av vernetiden i EØS-landene på både minimums- og maksimumsnivå. Formålet med direktivet var å gjennomføre identiske vernetider i alle medlemsland, bl.a. for å avhjelpe konkurransevridning som følge av ulike regler.

Vernetidsdirektivet ble gjennomført i åndsverkloven ved lovendring 23. juni 1995 nr. 37 og trådte i kraft 30. juni 1995, jf. Ot.prp. nr. 54 (1994–95), jf. Innst. O. nr. 71 (1994–95). Som følge av direktivets bestemmelser ble vernetiden for opphavsrett utvidet til 70 år, regnet fra utløpet av opphavsmannens dødsår. I tillegg ble det bl.a. foretatt enkelte endringer som gjaldt utgangspunktet for beregningen av vernetiden for både opphavsrett (filmverk) og nærstående rettigheter. Lovendringen inneholdt særskilte overgangsbestemmelser som medførte at også verk og arbeider som var falt i det fri etter de eldre bestemmelsene, ble omfattet (gjenopplivet) av de nye reglene.

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/29/EF om harmonisering av visse sider ved opphavsrett og beslektede rettigheter i informasjonssamfunnet (opphavsrettsdirektivet) ble vedtatt 22. mai 2001. I direktivet artikkel 11 nr. 2 ble det gjort endringer i vernetidsdirektivet artikkel 3 nr. 2 som gjaldt beregningen av vernetiden for produsenters rettigheter i lydopptak. Endringene ble ved en inkurie ikke fulgt opp i Ot.prp. nr. 46 (2004–2005).

En kodifisert versjon av vernetidsdirektivet ble 12. desember 2006 vedtatt ved Europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/116/EF om vernetiden for opphavsrett og visse nærstående rettigheter. Samtidig med vedtagelsen ble vernetidsdirektivet av 1993 opphevet. Siden de materielle reglene i det nye direktivet ble vurdert å allerede være en del av norsk rett, ble det ikke ansett nødvendig med særskilte lovendringer for å gjennomføre direktivet.

2.2 EUs direktiv om endringer i vernetidsdirektivet

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2011/77/EU om endring av direktiv 2006/116/EF om vernetiden for opphavsrett og visse nærstående rettigheter (vernetidsdirektivet) ble vedtatt den 27. september 2011, og publisert i Den europeiske unions tidende 10. oktober samme år. Direktivet innebærer endring av artiklene 1, 3 og 10 i verne-

tidsdirektivet, i tillegg til at det tilføyes en ny artikkel 10a.

Artikkel 1 nr. 1 tilføyer et nytt nummer 7 i artikkel 1 i vernetidsdirektivet. Bestemmelsen inneholder regler som harmoniserer beregningen av vernetiden for musikkverk med tekst og som flere personer har bidratt til. Vernetiden for slike verk skal beregnes under ett, slik at den for både musikkverket og teksten blir opphavsmennenes levetid og 70 år fra utløpet av dødsåret for den lengstlevende av enten komponist eller tekstforfatter.

Artikkel 1 nr. 2 bokstav a og b gjør endringer i artikkel 3 nr. 1 og nr. 2 i vernetidsdirektivet. Endringene medfører en forlenget vernetid for rettighetene til utøvende kunstnere og produsenter (tilvirkere) av lydopptak, og innebærer at vernetiden for slike lydopptak utvides fra 50 til 70 år, regnet fra utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort. Forlengelsen gjelder bare lydopptak, ikke audiovisuelle produksjoner.

I *artikkel 1 nr. 2 bokstav c* tilføyes nye nummer 2a til e i artikkel 3 i vernetidsdirektivet. Felles for disse bestemmelsene er at de på ulikt vis skal sikre at utøvende kunstnere skal få en del av de inntektene som den forlengede vernetiden kan medføre. Artikkel 1 nr. 2 bokstav c inneholder en bestemmelse (nytt nummer 2a) som gir utøvende kunstnere rett til å si opp avtale om overdragelse og dermed få tilbakeført sine rettigheter, dersom produsenten ikke i tilstrekkelig grad utnytter lydopptaket. Videre gis utøvende kunstnere som har overdratt sine rettigheter til produsenten av lydopptaket mot betaling av et engangsvederlag, rett til et årlig tilleggsvederlag (nye nummer 2b til d). Dette vederlaget skal betales når lydopptak som er eldre enn 50 år utnyttes. Retten til tilleggsvederlag skal bestå frem til vernetiden utløper og kan ikke fravikes ved avtale. Når det gjelder utøvende kunstnere som har overdratt sine rettigheter mot betaling av løpende vederlag (royalty), bestemmer direktivet (nytt nummer 2e) at verken forhåndsutbetalinger eller kontraktsmessige fradrag skal trekkes fra betalinger til den utøvende kunstneren etter det femtiende året etter utgivelse, eventuelt offentliggjøring.

Artikkel 1 nr. 3 tilføyer nye nummer 5 og 6 til artikkel 10 i vernetidsdirektivet og gir nærmere regler om anvendelsesområdet for de nye bestemmelsene. Bestemmelsene regulerer hvilke lydopptak og musikkverk med tekst som omfattes av endringene.

I *artikkel 1 nr. 4* er det gitt overgangsbestemmelser i en ny artikkel 10a i vernetidsdirektivet som bl.a. innebærer at avtaler om overdragelse av

utøvende kunstners rettigheter til lydopptak som hovedregel forlenges automatisk ut den nye vernetiden.

Artikkel 2 gir bestemmelser om gjennomføring. EU-landenes frist for å gjennomføre direktivet var 1. november 2013.

Artiklene 3 til 5 inneholder enkelte sluttbestemmelser, bl.a. om rapportering og ikrafttredelse.

2.3 Gjennomføring i øvrige nordiske land

De øvrige nordiske land har gjennomført eller planlegger å gjennomføre endringer i sine opphavsrettslover etter de samme hovedlinjer som det legges opp til i forslaget her.

Danmark

Forslag til gjennomføring av endringene i vernetidsdirektivet i den danske opphavsrettsloven ble fremsatt for Folketinget 23. januar 2013 gjennom Lovforslag nr. 120 (2012–13). Endringene ble vedtatt 17. april 2013, og trådte i kraft 31. oktober samme år.

Finland

Gjennomføring av endringene i vernetidsdirektivet samt gjennomføring av Europaparlaments- og rådsdirektiv 2012/28/EU (hitteverkdirektivet) ble behandlet av den finske riksdagen 8. november 2013, jf. RP 73/2013 rd. Endringene i den finske opphavsrettsloven knyttet til vernetiden trådte i kraft 15. november 2013. (Loven som gjennomfører hitteverkdirektivet trer i kraft 29. oktober 2014).

Sverige

Riksdagen vedtok 17. juni 2013 endringer i den svenske opphavsrettsloven som gjennomfører endringene i vernetidsdirektivet, jf. Regeringens proposition 2012/13:141. I tillegg ble det gjort endringer knyttet til avtalelisensbestemmelsene i loven. Lovendringene trådte i kraft 1. november 2013.

Island

Den islandske regjeringen arbeider med et forslag til endringer i sin opphavsrettslov som blant annet skal gjennomføre direktivendringene. Etter pla-

nen skal lovendringene behandles i Alltinget denne våren.

2.4 Helhetlig revisjon av åndsverkloven

I Kulturdepartementet arbeides det med en helhetlig revisjon av åndsverkloven. Åndsverkloven skal gjennomgås og gjøres enklere tilgjengelig for alle brukere av loven. Både språkbruk og oppbyggingen av loven skal vurderes på nytt. Det skal også vurderes enkelte endringer av regelverket på bakgrunn av utviklingen siden den siste større revisjonen i 2005 (Ot.prp. nr. 46 (2004–2005)). Det viktigste formålet er å opprettholde balansen mellom rettighetshavernes og brukernes interesser – og at denne balansen kommer klart og tydelig frem.

Departementet har imidlertid besluttet å skille ut enkelte deler fra det øvrige lovarbeidet.

Første del av revisjonen omhandlet tiltak mot krenkelser av opphavsrett m.m. på Internett. Det ble i 2013 fremmet et eget lovforslag om dette temaet, jf. Prop. 65 L (2012–2013), jf. Innst. 266 L (2012–2013). Lovendringene trådte i kraft 1. juli 2013.

Departementet har også besluttet å skille ut gjennomføringen av endringene i vernetidsdirektivet som et eget lovforslag. Bakgrunnen er at gjennomføringen ikke bør forsinkes av andre problemstillinger på området.

2.5 Høringen

Departementet sendte 3. oktober 2013 ut høringsnotat med forslag til gjennomføring av direktivet i åndsverkloven.

Forslaget i høringsnotatet innebar en ren gjennomføring av endringene i vernetidsdirektivet uten særlige nasjonale tilpasninger.

Direktivets bestemmelse om beregningen av vernetiden for musikkverk med tekst (artikkel 1 nr. 1) ble foreslått gjennomført i § 40. Bestemmelsen om utvidelse av vernetiden for lydopptak av utøvende kunstneres fremføringer (artikkel 1 nr. 2 bokstav a) ble foreslått gjennomført i § 42 andre ledd. I tilknytning til denne bestemmelsen ble utøvende kunstneres hevingsrett, tilleggsvederlag (supplerende vederlag) og avtaler om løpende vederlag foreslått regulert i hhv. ny § 42a, ny § 42b og ny § 42c (artikkel 1 nr. 2 bokstav c). Bestemmelsen om utvidelse av vernetiden for tilvirkeres rettigheter i lydopptak (artikkel 1 nr. 2

bokstav b) ble foreslått gjennomført i § 45 andre ledd. På bakgrunn av forslaget om tilleggsvederlag ble det også foreslått en mindre endring i § 51 om godkjenningsordninger etter tjenesteloven, samt tilsvarende endringer i forskrift til åndsverkloven. I tillegg ble det i tråd med direktivet (artikkelene 1 nr. 3 og 1 nr. 4) foreslått overgangsregler i lovforslaget del II.

En nærmere beskrivelse av forslaget i høringsnotatet fremgår under de enkelte delene i kapittel 3.

Høringsnotatet ble sendt til følgende høringsinstanser:

Departementene

Datatilsynet
De nasjonale forskningsetiske komiteer
Den norske UNESCO-kommisjonen
Forbrukerrådet
Medietilsynet
Nasjonalbiblioteket
Norsk kulturråd
Norsk rikskringkasting AS (NRK)
Patentstyret
Post- og teletilsynet
Riksarkivet
Universitets- og høyskolerådet

Abelia
Akademikerne
Bildende Kunstneres Hjelpesfond
BONO - Billedkunst Opphavsrett i Norge
Den Norske Advokatforening (Advokatforeningen)
Den norske Dommerforening
Den Norske Fagpresses Forening
Den norske Forfatterforening
Den norske Forleggerforening
Det Norske Komponistfond
Elektronisk Forpost Norge (EFN)
FolkOrg
FONO
Forbundet Frie Fotografer (FFF)
Forskerforbundet
FriBit
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
Grafill
GramArt
Gramo
Grønn Ungdom
IFPI Norge
IKT-Norge
Kabel Norge
Kopinor

KS	Advokatfirmaet Simonsen Vogt Wiig AS
Landsforeningen Norske Malere	Altibox AS
Landsorganisasjonen i Norge (LO)	Get AS
Mediebedriftenes Landsforening (MBL)	NextGenTel
Musikernes fellesorganisasjon (MFO)	Nokia Norge AS
Musikkfondene	P4 Radio Hele Norge
NAVIO	SBS Radio Norge AS
NOPA	Tele2
Nordisk Copyright Bureau	Telenor Norge AS
Norges Blindforbund	TV 2 AS
Norges Fotografforbund	TVNorge AS
Norges Juristforbund	
Norsk Artistforbund (NA)	Høringsfristen var 14. november 2013. I høringen
Norsk Bibliotekforening (NBF)	kom det til sammen inn 34 høringssvar. Følgende
Norsk Billedhoggerforening	14 instanser har uttalt at de ikke vil avgi høringssut-
Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening	talelse, eller at de ikke har merknader til forslaget:
Norsk Filmforbund	
Norsk Filmklubbforbund	Arbeidsdepartementet
Norsk forening for jus og edb	Barne-, likestillings- og inkluderingsdepar-
Norsk Journalistlag	tementet
Norsk Komponistforening	Fiskeri- og kystdepartementet
Norsk Kritikerlag	Helse- og omsorgsdepartementet
Norsk Lokalradioforbund	Justis- og beredskapsdepartementet
Norsk Musikkforleggerforening	Landbruks- og matdepartementet
Norsk Oversetterforening	Nærings- og handelsdepartementet
Norsk Presseforbund	Samferdselsdepartementet
Norsk Redaktørforening	Utenriksdepartementet
Norsk Rockforbund	
Norsk Sceneinstruktørforening	Domstoladministrasjonen
Norsk Skuespillerforbund	Norsk Kulturråd
Norsk Videogramforening	BONO – Billedkunst Opphavsrett i Norge
Norske Arkitekters Landsforbund	Kopinor
Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere	Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening
Norske Billedkunstnere	
Norske Dansekunstnere	Følgende 20 instanser har realitetsmerknader til
Norske Dramatikeres Forbund	forslaget i høringsnotatet:
Norske Film-, TV- og spillprodusenters forening (Produsentforeningen)	Kunnskapsdepartementet
Norske filmbyråers forening	
Norske Filmregissører	Den norske UNESCO-kommisjonen
Norske Grafikere	Forbrukerrådet
Norske Kunsthåndverkere	Nasjonalbiblioteket
Norske Reklamefotografer	Norsk rikskringkasting AS (NRK)
Norske Scenografer	
Norske Tekstilkunstnere	Den Norske Advokatforening (Advokat-
Norwaco	foreningen)
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)	Den norske Forleggerforening
Samisk Faglitterær Forfatter- og Oversetterforening	GramArt
Samisk Kunstnerråd	Gramo
Stiftelsen Elektronikkbransjen	IFPI Norge
Tegnerforbundet	Landsorganisasjonen i Norge (LO)
TONO	Musikernes fellesorganisasjon (MFO)
Unge Kunstneres Samfund	Norsk Artistforbund (NA)
Virke	Norsk Bibliotekforening (NBF)
Yrkesorganisasjonenes sentralforbund	Norsk Musikkforleggerforening

Norwaco
Piratpartiet
Stiftelsen Elektronikkbransjen
TONO

TV 2 AS

2.6 Generelt om høringsinstansenes synspunkter

Et flertall av høringsinstansene som uttaler seg, er i hovedsak positive til forslaget i høringsnotatet om gjennomføring av endringene i vernetidsdirektivet. De fleste av disse høringsinstansene representerer rettighetshavere. Dette gjelder *Forleggerforeningen*, *GramArt*, *Gramo*, *IFPI Norge*, *Musikernes Fellesorganisasjon (MFO)*, *Norsk Musikkforleggerforening*, *Norwaco* og *TONO*. *Norsk Artistforbund (NA)* støtter indirekte helheten i forslaget. I tillegg støttes forslaget av

Landsorganisasjonen i Norge (LO) og *Stiftelsen Elektronikkbransjen*.

Blant de høringsinstansene som i hovedsak støtter forslaget, peker likevel flere på praktiske utfordringer knyttet til de foreslåtte reglene. Videre har enkelte merknader til de konkrete bestemmelsene i departementets forslag. Også *Nasjonalbiblioteket* påpeker mulige praktiske problemstillinger ved forslaget, først og fremst knyttet til hevingsretten i forslag til § 42a. *Advokatforeningen* har ingen overordnede kommentarer til forslaget, men uttrykker støtte til forslaget om å vurdere behovet for en generell hevingsregel i forbindelse med den helhetlige revisjonen av åndsverkloven.

Flere høringsinstanser er negative til forslaget. Dette er *Den norske UNESCO-kommisjonen*, *Forbrukerrådet*, *Norsk Bibliotekforening*, *NRK*, *Piratpartiet* og *TV 2 AS*. Generelt mener disse høringsinstansene at direktivets utvidelse av vernetiden for lydopptak fra 50 til 70 år er uheldig.

3 Gjennomføring av EUs direktiv om endringer i vernetidsdirektivet

3.1 Vernetiden for musikkverk med tekst

3.1.1 Direktivet

Direktivet artikkel 1 nr. 1 gjør endringer i vernetidsdirektivet ved at det i artikkel 1 tilføyes et nytt nr. 7 som inneholder regler som harmoniserer beregningen av vernetiden for musikkverk med tekst og som flere personer har bidratt til. Under forutsetning av at begge bidragene spesifikt ble skapt til det respektive musikkverket med tekst, skal vernetiden etter bestemmelsen beregnes under ett og vare i opphavsmannens levetid og 70 år etter at den lengstlevende av enten komponist eller tekstforfatter er død.

Etter ordlyden i direktivet artikkel 1 nr. 1 skal vernetiden opphøre 70 år etter den lengstlevende av komponistens eller tekstforfatterens død. Av vernetidsdirektivet artikkel 8 (og fortalen til denne punkt 15) fremgår det at vernetiden skal beregnes fra 1. januar i det året som følger etter den lengstlevendes død.

I fortalen punkt 18 vises det til at vernetiden for musikkverk med tekst og som flere personer har bidratt til, i dag beregnes noe ulikt i medlemslandene. Noen medlemsland har en samlet vernetid knyttet til den lengstlevende opphavsmanns død, mens det i andre land er separate vernetider for musikk og tekst. Det fremgår også at musikkverk med tekst i de fleste tilfeller har flere opphavsmenn. Som eksempel vises det til at en opera ofte er skapt av en librettoforfatter og en komponist. Også innenfor andre sjangre er den kreative prosessen ofte resultat av et samarbeid.

Av fortalen punkt 19 fremgår det at de ulike vernetidsreglene kan være et hinder for fritt varebytte og fri bevegelighet for tjenester, bl.a. i forbindelse med kollektiv rettighetsforvaltning over landegrensene. Dette er bakgrunnen for at direktivet søker å harmonisere reglene i medlemslandene.

3.1.2 Gjeldende rett

Etter åndsverkloven har opphavsmannen enerett til å råde over åndsverket ved å fremstille eksemplarer av det og ved å gjøre det tilgjengelig for allmennheten – ved spredning og visning av eksemplarer og ved fremføring av verket. Denne eneretten følger av åndsverkloven § 2.

I § 40 reguleres hvor lang tid et verk er beskyttet av opphavsrett. Dette tidsrommet betegnes som vernetid. For verk som har én opphavsmann varer vernetiden etter bestemmelsen i opphavsmannens levetid og 70 år etter utløpet av opphavsmannens dødsår.

Etter at opphavsmannen er død, kan eneretten være på arvingenes hånd, eller hos andre, for eksempel et forlag som opphavsmannen eller eventuelt arvingene har overdratt råderetten til.

Et musikkverk med tekst inneholder to typer bidrag – musikken og teksten – som kan skilles ut som særskilte verk og dermed utnyttes hver for seg. Denne type verk betegnes som sammensatte verk. Åndsverkloven har i dag ingen egen regulering av vernetiden for slike verk. Etter gjeldende rett betraktes dette som to selvstendige verk og vernetiden for disse beregnes separat. Hvis de to bidragene er skapt av ulike opphavsmenn, vil vernetiden for musikken og teksten derfor kunne variere, alt etter som om komponisten eller tekstforfatteren lever lengst. Dersom komponisten til et musikkverk med tekst dør 20 år før tekstforfatteren, vil altså teksten ha en vernetid som er 20 år lengre enn musikkverket.

Det kan godt tenkes flere opphavsmenn til et verk. Dersom den enkeltes ytelser ikke kan skilles ut som særskilte verk, erverver de etter § 6 opphavsrett til verket i fellesskap (fellesverk). For slike verk blir vernetiden etter § 40 beregnet ved at de 70 årene regnes fra utløpet av det året den lengstlevende av medopphavsmennene døde.

Dersom vernetiden er utløpt («falt i det fri»), vil åndsverkloven ikke være til hinder for at verket fritt kan utnyttes, under forutsetning av at de ideelle rettighetene ivaretas, jf. § 48.

3.1.3 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble direktivbestemmelsen foreslått gjennomført i åndsverkloven § 40. Departementet foreslo en spesialregel for beregning av vernetiden for musikkverk tilknyttet tekst i § 40 nytt siste punktum. I likhet med direktivet innebar forslaget at vernetiden for slike verk skulle beregnes samlet og være i opphavsmannens levetid og 70 år fra utløpet av dødsåret for den lengstlevende av den som har komponert musikken og den som har skrevet teksten.

Departementet viste i høringsnotatet til åndsverklovens eksisterende bestemmelser om vernetid, som beregnes fra *utløpet av det år* vedkommende døde, jf. §§ 40 og 43a andre ledd. Tilsvarende tidspunkt ble også lagt til grunn for den nye bestemmelsen, jf. vernetidsdirektivet artikkel 8.

I høringsnotatet ble det foreslått en overgangsregel som innebar at endringen i § 40 skulle få anvendelse på musikkverk med tekst der enten musikken eller teksten var vernet 1. november 2013.

3.1.4 Høringen

Et flertall av de høringsinstansene som uttaler seg spesielt om den foreslåtte bestemmelsen, støtter i hovedsak departementets forslag. Dette gjelder bl.a. *GramArt*, *IFPI Norge*, *TONO* og *Norsk Musikkforleggerforening*. Flere høringsinstanser peker imidlertid på praktiske utfordringer knyttet til den foreslåtte beregningsmåten.

Norsk Artistforbund, som indirekte støtter forslaget, viser til at kravet om at komposisjon og tekst må være skapt med felles formål, vil være problematisk å praktisere:

«Opphavsmannens meninger, formål og henblikk på dette området blir sjelden uttrykt offentlig, og forvaltningsorganisasjonene må da granske folks private tanker for å avgjøre om § 40 siste punktum skal slå inn. Resultatet vil utvilsomt bli en slags egenerklæring rettet til forvaltningsorganisasjonen, og med klar risiko for misbruk.»

Norsk Artistforbund foreslår på denne bakgrunn en alternativ formulering av bestemmelsen hvor kravet er at musikk og tekst må være frembrakt «ved samhandling mellom opphavsmennene».

Også *Norsk Musikkforleggerforening* og *TONO* peker på tilsvarende utfordringer når det gjelder å dokumentere at et musikkverk med tekst er frem-

brakt i slikt fellesskap som fremgår av forslaget. Ifølge disse høringsinstansene gjelder dette spesielt for verk som har mulighet til å bli «gjenopplivet» fordi musikken eller teksten til det aktuelle verket var beskyttet 1. november 2013.

Norsk Musikkforleggerforening viser videre til høringsnotatet der det fremgår at det er den som påberoper seg vernetid etter den nye bestemmelsen som må godtgjøre at verket oppfyller vilkårene. Etter Norsk Musikkforleggerforening sitt syn vil dette føre til vanskelige bevisvurderinger, spesielt der det har gått lang tid siden frembringelsen, og det etterlyses en klargjøring av på hvilken måte slike tilfeller i praksis skal avgjøres.

Norsk Musikkforleggerforening peker også på praktiske utfordringer ved at musikken og teksten etter forslaget vil få to forskjellige vernetider alt ettersom de brukes alene eller i sammensatt form:

«Det faktum at et verk har to forskjellige vernetider medfører en større påpasselighet og innarbeidelse av interne systemer hos forlagene for å fange opp dette, samtidig som det vil være vanskelig for de som ønsker å få et verk klart.»

Videre stiller Norsk Musikkforleggerforening spørsmål ved om forlagskontrakter vil bli reaktivert når verkets vernetid etter bestemmelsen blir utvidet.

Enkelte høringsinstanser har også konkrete innspill til utformingen av bestemmelsen.

Blant annet peker *TONO* på at en ikke ubetydelig andel av musikkverkene med tekst registreres med flere enn «originalrettighets-haverne». *TONO* stiller derfor spørsmål ved om ordlyden i § 40 heller bør benytte begrepet «opphavsmennene» i stedet for «tekstforfatteren og komponisten», som brukes i departementets forslag.

Norsk Artistforbund har innvendinger mot uttrykket «musikkverk (med) tilknyttet tekst», og mener departementet bør finne en mer særegen betegnelse for verk der tekst og musikk er skapt med det formål å anvendes sammen med «henblikk på dette verket». Norsk Artistforbund viser til at «[d]e viktigste verkskategoriene er definert i lovens paragraf 1, og her introduseres betegnelsen «musikkverk, med eller uten tekst». Det blir anstrengt å skulle sondre mellom musikkverk med tekst i sin alminnelighet og musikkverk (med) tilknyttet tekst spesielt».

3.1.5 Departementets vurderinger

Direktivet krever at det innføres særskilte bestemmelser om beregningen av vernetiden for musikkverk med tekst. Departementet opprettholder i all hovedsak forslaget fra høringsnotatet om en spesialregel for beregning av vernetiden for musikkverk med tekst i åndsverkloven § 40 nytt siste punktum. På bakgrunn av innspill i høringen, foreslår likevel departementet enkelte justeringer i bestemmelsens ordlyd.

Bestemmelsen innebærer at vernetiden for musikkverk med tekst skal beregnes samlet og vare i opphavsmennes levetid og 70 år fra utløpet av dødsåret for den lengstlevende av den som har komponert musikken og den som har skrevet teksten.

I tråd med direktivet skal musikkverk med tekst i denne forbindelse omfatte verk hvor både musikken og teksten er frembrakt spesielt for dette verket. Dette innebærer at begge bidragene er skapt for å anvendes sammen. Det vesentlige er at musikken og teksten er frembrakt i en eller annen form for fellesskap, og at disse elementene er ment å utgjøre en helhet. Flere høringsinstanser peker som nevnt på at forslaget kan medføre praktiske utfordringer, blant annet når det gjelder forvaltning av rettigheter og klarering, samt det å dokumentere at et musikkverk med tekst er skapt med et slikt formål som bestemmelsen krever. Departementet ser at det kan være visse utfordringer ved hvordan bestemmelsen skal praktiseres. Det er imidlertid vanskelig å se at dette kan avhjelpe ved at direktivet gjennomføres på noen annen måte enn det som er foreslått. Det må derfor være opp til rettighetshaverne og deres organisasjoner å finne praktikable måter å løse disse problemene på, som i minst mulig grad åpner for misbruk. For nye verk antar departementet at det vil være hensiktsmessig med en egenerklæring til forvaltningsorganisasjonen ved innmelding av verket. Både for nye verk og der slik tilknytning påberopes etter at enten tekst eller musikk i en periode har vært i det fri, må det være opp til aktørene, i tråd med alminnelige bevisregler, å avgjøre hvilke krav som skal stilles til eventuell dokumentasjon mv. Det er den som påberoper seg vernetid etter den nye bestemmelsen, som må godtgjøre at musikken og teksten har slik nær kobling til hverandre at verket omfattes av bestemmelsen. Eventuelle tvister vil det i ytterste konsekvens være opp til domstolene å ta stilling til.

Departementet kan vanskelig se at *Norsk Artistforbunds* forslag om at det i ordlyden skal fremgå et krav til «samhandling mellom opphavs-

mennene», vil avhjelpe de utfordringene som skisseres i høringen.

Når det gjelder utfordringer knyttet til forvaltning og klarering av verk som vil få to forskjellige vernetider avhengig av om det brukes alene eller sammen med et verk slik at det omfattes av den nye bestemmelsen, antar departementet på samme måte at dette må løses ved utarbeidelse av interne systemer og rutiner som fanger opp disse forskjellene.

I høringsnotatet ble det vurdert om direktivets regler kunne danne grunnlag for å innføre en egen bestemmelse om sammensatte verk. Departementet opprettholder synspunktet fra høringsnotatet om at det vil være mer hensiktsmessig å begrense reguleringen til sammensatte verk i form av musikkverk med tekst.

På bakgrunn av innspill i høringen fra *Norsk Artistforbund*, har imidlertid departementet valgt å justere ordlyden i bestemmelsen noe. Departementet er enig i at det vil være uheldig om betegnelsen «musikkverk tilknyttet tekst» oppfattes som en særskilt verkskategori (som avviker fra «musikkverk, med eller uten tekst», jf. definisjonen i § 1 nr. 4). Departementet foreslår derfor at «tilknyttet» utgår fra ordlyden og erstattes av «med». Sammenhengen mellom musikkverket og teksten vil klart fremgå av setningen for øvrig.

Under vernetiden er musikken og teksten beskyttet i sammensatt form. Opphavsmennene til de ulike bidragene har samme mulighet som tidligere til å råde over de enkelte delene. Bestemmelsen påvirker heller ikke vernetiden for de selvstendige verkene som inngår i det sammensatte verket. Dette innebærer at en tekst, hvis opphavsmannen døde for mer enn 70 år siden, fremdeles fritt kan anvendes som et selvstendig verk. Dersom vernetiden for musikkverket ennå ikke har utløpt, nyter imidlertid teksten opphavsrettslig vern når den anvendes sammen med musikken. Forslaget kan i slike tilfeller medføre at teksten (eller musikken) får en vernetid som er lenger enn hovedregelen om opphavsmannens levetid og 70 år etter utløpet av opphavsmannens dødsår.

Bestemmelsen er således beslektet med spesialregelen i § 40 andre punktum, som regulerer vernetiden for filmverk. Etter denne bestemmelsen regnes de 70 årene fra «*utløpet av dødsåret for den lengstlevende av hovedregissøren, forfatteren av filmmanuskript, dialogforfatteren og komponisten av musikk som er frembragt med henblikk på filminnspillingen*».

Dersom flere har bidratt til verket uten at den enkeltes ytelse kan skilles ut som særskilte verk, erverver de opphavsrett til verket i fellesskap (fel-

lesverk), jf. § 6. Vernetiden vil i disse tilfellene beregnes ved at de 70 årene regnes fra utløpet av den lengstlevendes dødsår. Dersom et musikkverk med tekst har flere komponister eller flere tekstforfattere, vil dermed den lengstlevende av alle opphavsmennene danne grunnlaget for beregningen av vernetiden. *TONO* peker i sin høringsuttalelse på at mange verk registreres med flere opphavsmenn og stiller spørsmål ved om ordlyden burde benytte begrepet «opphavsmennene» i stedet for «tekstforfatteren og komponisten». *De partementet* mener det er klart at benevnelsen «tekstforfatteren og komponisten» ikke utelukker at musikken eller teksten isolert sett kan ha flere opphavsmenn, enten musikken eller teksten er å anse som et fellesverk eller et sammensatt verk. Det vises også til spesialregelen for filmverk i andre punktum som er bygd opp på samme måte, ved at den lister opp flere kategorier opphavsmenn (til de enkelte elementene) i bestemt form. Dette er ikke til hinder for at det finnes flere opphavsmenn til de ulike delene av filmverket, for eksempel flere manusforfattere. I tillegg vil den foreslåtte utformingen etter departementets syn tydeliggjøre, på samme måte som direktivets ordlyd, at det er teksten og musikken som utgjør elementene i musikkverket. På denne bakgrunn opprettholder departementet denne begrepsbruken i lovteksten.

Norsk Musikkforleggerforening stiller i hørings spørsmål ved om forlagskontrakter vil bli reaktivert dersom et musikkverk med tekst i sammensatt form får en ny vernetid. Til dette vil *de partementet* bemerke at lovendringen ikke vil få noen slik automatisk virkning. Spørsmålet om inngåtte kontrakter igjen vil begynne å løpe når et verk i en periode har vært uten vern og deretter blir gjenopplivet i sammensatt form, vil måtte bero på en tolkning av den konkrete avtalen, bl.a. med hensyn til hvordan kontraktens varighet er formulert.

Den nye beregningsmåten for vernetiden gjelder bare for musikkverk med tekst der enten musikken eller teksten var vernet innenfor EØS 1. november 2013, og for musikkverk med tekst som er skapt etter denne dato, jf. forslaget del II nr. 2. Overgangsbestemmelsene omtales nærmere nedenfor i merknadene til de enkelte bestemmelsene (kapittel 5).

I tillegg til endringene som foreslås for å gjennomføre direktivets forpliktelser, foreslås det av pedagogiske årsaker også enkelte mindre justeringer av ordlyden i andre og tredje punktum. Disse justeringene medfører ingen realitetsendringer.

3.2 Forlengelse av vernetiden for utøvende kunstnere og tilvirkere (produsenter) av lydopptak

3.2.1 Direktivet

I direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav a og b gis det bestemmelser om forlengelse av vernetiden for lydopptak av utøvende kunstners fremføringer og for produsenters (tilvirkere) rettigheter til lydopptak. Bestemmelsene innebærer at vernetiden for lydopptak utvides fra 50 til 70 år, regnet fra det første tidspunktet for utgivelse eller offentliggjøring.

Etter bestemmelsene gjelder endringene opptak i form av fonogram (lydopptak).

Artikkel 1 nr. 2 bokstav a omhandler vernetiden for lydopptak av utøvende kunstners fremføringer og gjør endringer i vernetidsdirektivets artikkel 3 nr. 1 andre punktum. Det fremgår av den nye bestemmelsen at hvis et opptak av fremføringen i form av et lydopptak lovlig utgis eller lovlig offentliggjøres innen 50 år etter tidspunktet for fremføringen, opphører vernetiden 70 år etter datoen for første lovlige utgivelse eller første lovlige offentliggjøring, avhengig av hvilket tidspunkt som kommer først. Av artikkel 8 i vernetidsdirektivets fremgår det at vernetiden skal beregnes fra 1. januar i det året som følger etter den relevante begivenhet. Dette betyr at vernetiden utløper 70 år etter utløpet av det året utgivelsen eller offentliggjøringen skjedde.

Artikkel 1 nr. 2 bokstav b omhandler produsentvernet og gjør endringer i vernetidsdirektivets artikkel 3 nr. 2 andre og tredje punktum. Bestemmelsen innebærer at vernetiden utvides fra 50 til 70 år dersom lydopptaket innen 50 år etter innspillingen blir utgitt eller offentliggjort. Til forskjell fra bestemmelsen om vernetiden for utøvende kunstnere i artikkel 3 nr. 1, skal vernetiden etter artikkel 3 nr. 2 beregnes fra første lovlige utgivelse dersom det har skjedd slik utgivelse innen 50 år fra innspillingen. Dersom det ikke er foretatt slik utgivelse i dette tidsrommet, men lydopptaket i samme tidsrom er offentliggjort, skal tidspunktet for offentliggjøringen danne utgangspunkt for beregningen. Vernetiden vil også her regnes fra utløpet av det året utgivelsen eller offentliggjøringen skjedde, jf. vernetidsdirektivets artikkel 8.

Endringene i vernetidsdirektivets har bl.a. som formål å bedre vilkårene for de utøvende kunstnerne. Av fortalen punkt 4 fremgår det at verneni-vået bør stå i forhold til den anerkjente samfunns-messige betydningen av de kreative og kunstneriske bidragene fra utøvende kunstnere. I fortalen

punkt 5 vises det til at utøvende kunstnere som regel er unge når de innleder sine karrierer. Dette medfører at den gjeldende vernetiden på 50 år for opptak av fremføringer ofte ikke beskytter fremføringen under hele den utøvende kunstnerens levetid. Det pekes på at en del utøvende kunstnere derfor opplever et inntektstap mot slutten av sin levetid. Dessuten kan utøvende kunstnere i mange tilfeller ikke påberope seg noen rett til å hindre eller begrense eventuell uønsket bruk av sine fremføringer som måtte finne sted i løpet av deres levetid. Videre heter det i fortalen punkt 6 at inntektene fra eneretten bør tilfalle utøvende kunstnere i det minste i deres levetid.

Selv om hovedbegrunnelsen for direktivendringen er å bedre vilkårene for utøvere i kommersielle musikkinnspillinger, er ikke direktivet begrenset til denne type opptak. Alle typer lydopptak omfattes av bestemmelsen. Dette betyr at ikke bare fremføring og opptak av musikkverk er omfattet, men også andre typer lydopptak – som for eksempel lydbøker og kringkasternes radioproduksjoner. Forlengelsen omfatter imidlertid ikke lydopptak i audiovisuelle produksjoner.

Endringen av vernetiden omfatter bare lydopptak som er utgitt eller offentliggjort. Med dette menes at lydopptaket må ha blitt utgitt eller offentliggjort som opptak av kun lyd. Selv om et lydspor til en audiovisuell produksjon tas opp separat og dermed kan anvendes for seg selv, vil ikke lydopptaket omfattes med mindre opptaket utgis eller offentliggjøres som rent lydopptak.

3.2.2 Gjeldende rett

Åndsverkloven kapittel 5 beskytter arbeider (prestasjoner) som ikke kan betegnes som åndsverk, men som har en tilknytning til åndsverkene og opphavsretten – de såkalte nærstående rettighetene. Disse rettighetene tilkommer blant andre utøvende kunstnere, tilvirkere (produsenter) av lydopptak og film og kringkastingsselskaper. Etter bestemmelsene er tilsvarende vern som loven gir opphavsmenn, i stor grad gitt til nærstående rettighetshavere.

En utøvende kunstner, for eksempel en musiker eller sanger, har etter gjeldende § 42 vern mot at fremføring av et verk tas opp eller gjøres tilgjengelig for allmennheten uten utøverens samtykke. Videre har utøveren vern mot kopiering av opptak av sine fremføringer. Utøvende kunstnere har også vern mot at en fremføring eller opptak av fremføringen gjøres tilgjengelig for allmennheten uten utøverens samtykke.

Tilsvarende enerett er i § 45 gitt tilvirkere av lydopptak og film. Etter bestemmelsen gis tilvirkeren enerett til å råde over opptaket ved å fremstille eksemplarer av det og å gjøre det tilgjengelig for allmennheten.

Det er gjort begrensninger i ovennevnte enerett i åndsverkloven § 45b. Ved offentlig fremføring av (vernet) lydopptak der den enkelte selv ikke kan velge tid og sted for tilgangen, har ikke den utøvende kunstner og tilvirkeren enerett, men rett til vederlag gjennom oppkrevingsorganisasjonen Gramo.

Vernetiden for utøvendes og tilvirkers rettigheter til lydopptak er 50 år, jf. § 42 andre ledd og § 45 andre ledd. Vernetiden for utøvendes fremføringer beregnes fra utløpet av det året fremføringen fant sted, mens den for tilvirkers rettigheter beregnes fra utløpet av det året innspillingen fant sted. Dersom opptaket i løpet av denne tiden offentliggjøres, varer vernet i 50 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble offentliggjort. Begrepet «offentliggjort» betyr at opptaket med opphavsmannens samtykke er gjort tilgjengelig for allmennheten, jf. § 8 første ledd.

Dersom vernetiden er utløpt, kan opptaket fritt benyttes uten at det er nødvendig å innhente samtykke eller betale vederlag til den utøvende kunstneren eller tilvirkeren. For offentlig fremføring av lydopptak som ikke er vernet etter åndsverkloven, skal det likevel betales avgift til Fond for utøvende kunstnere, jf. lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig framføring av utøvendes kunstners prestasjoner mv.

3.2.3 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav a om vernetiden for utøvendes rettigheter i lydopptak foreslått gjennomført i åndsverkloven § 42 andre ledd. Ettersom direktivet kun utvider vernetiden for rene lydopptak, ble det foreslått en egen bestemmelse om dette i § 42 andre ledd nytt tredje punktum. Bestemmelsen skulle kun få virkning for lydopptak av utøvendes fremføringer. I tråd med direktivet skulle forslaget ikke gjelde for lydopptak i audiovisuelle produksjoner.

I likhet med direktivet, gikk den foreslåtte bestemmelsen ut på å utvide vernetiden for lydopptak som enten er utgitt eller offentliggjort innen 50 år etter utløpet av det året fremføringen fant sted. Etter forslaget skulle vernetiden i disse tilfellene være 70 år, regnet fra utløpet av det året utgivelse eller offentliggjøring fant sted, alt etter

hvilket tidspunkt som er det første. Dersom lydopptaket ikke er utgitt eller offentliggjort, vil vernetiden ifølge høringsnotatet fortsatt være 50 år fra utløpet av det året fremføringen fant sted. Rettstilstanden vil i disse tilfellene være uendret.

Videre ble det i høringsnotatet foreslått at direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav b om vernetiden for tilvirkers rettigheter til lydopptak på tilsvarende måte ble gjennomført i åndsverkloven § 45 andre ledd nytt tredje punktum. Siden gjeldende bestemmelse også omhandler film, ble det foreslått en særlig regulering av lydopptak i andre ledd nytt tredje punktum. Forslaget innebar dermed kun en utvidelse av vernetiden når det gjaldt lydopptak. I tråd med direktivet ville forslaget gjelde alle typer lydopptak. Forlengelsen omfattet imidlertid ikke lydopptak i audiovisuelle produksjoner.

Etter forslaget skulle den utvidede vernetiden bare gjelde dersom lydopptaket utgis eller offentliggjøres innen 50 år etter utløpet av det året innspillingen fant sted. I så fall medfører forslaget at tilvirkers rettigheter til lydopptaket vernes i 70 år, regnet fra utløpet av det året utgivelse eller offentliggjøring fant sted, alt etter hvilket tidspunkt som er det første. For opptak av film og for lydopptak som ikke er utgitt eller offentliggjort, vil rettstilstanden ifølge høringsnotatet være uendret.

Det ble i høringsnotatet også foreslått en justering av ordlyden i § 42 andre ledd andre punktum og § 45 andre ledd andre punktum, slik at utgivelse vil fremstå som et eget alternativ for beregningen.

3.2.4 Høringen

Forslaget om forlenget vernetid for lydopptak av utøvende kunstners fremføringer og for tilvirkers rettigheter i lydopptak, støttes i hovedsak av et flertall av høringsinstansene. I tillegg til organisasjoner på rettighetshaversiden, som bl.a. *GramArt*, *Gramo*, *IFPI Norge* og *TONO*, støttes forslaget av *LO* og *Stiftelsen Elektronikkbransjen*.

TONO oppfordrer også departementet til å ivareta intensjonen med direktivet, ved å sørge for at forlengelsen av vernetiden faktisk kommer de utøvende kunstnerne til gode.

MFO, som slutter seg til forslaget, mener forlengelse av vernetiden ikke bør avgrenses til lydopptak, men bør omfatte alle typer av opptak eller produksjoner.

Den norske UNESCO-kommisjonen, *Forbrukerrådet*, *Norsk Bibliotekforening*, *NRK*, *Piratpartiet*

og *TV 2 AS* er negative til forslaget om utvidet vernetid for utøvere og tilvirkere.

Norsk Bibliotekforening peker bl.a. på at forslaget vil få konsekvenser for utdanningsinstitusjonene og deres bibliotek. *Norsk Bibliotekforening* uttaler i den forbindelse:

«Ved publisering av masteroppgaver/doktoravhandlinger er det for eksempel vanlig å legge ved lydopptak som dokumentasjon. Det at institusjonene ønsker at publiseringen skal gjøres digital, gjør ikke saken enklere. Da må også lydopptakene digitaliseres. Dette vil også kunne få uheldige konsekvenser for musikkforskningen. Publisering av f.eks. forskning på ulik framføringspraksis kan ikke skje uten tillatelse, og nå blir det ytterligere begrensning i hvilke lydopptak som kan brukes uten klare ring.»

TV 2 AS fremholder at gjeldende vernetid er tilstrekkelig for alle formål. *TV 2 AS* uttaler:

«At vernetidens utløp nettopp får de konsekvenser man mente den skulle ha, er ikke noe argument for forlengelse.»

Enkelte av høringsinstansene som støtter forslaget har imidlertid innspill til utformingen av bestemmelsene.

GramArt viser til at departementet i kommentarer til bestemmelsen benytter begrepene «produsent» og «tilvirker» om hverandre. *GramArt* mener produsent-begrepet i denne sammenheng vil føre til misforståelser, og oppfordrer departementet til heller å benytte «tilvirker» gjennomgående. *Norsk Artistforbund* mener på sin side at begrepet «tilvirker» er utdatert, og foreslår at departementet i samråd med produsentenes organisasjoner finner frem til en mer passende betegnelse på disse.

GramArt mener også at forslaget til lovtekst i § 45 andre ledd har en noe tung formulering, og har konkrete forslag til endringer til denne.

Norsk Artistforbund er kritisk til strukturen i forslaget til §§ 42 andre ledd og 45 andre ledd, og foreslår en alternativ formulering.

3.2.5 Departementets vurderinger

Departementet opprettholder i all hovedsak høringsnotatets forslag til endringer i åndsverkloven § 42 andre ledd og § 45 andre ledd om utvidelse av vernetiden for utøvende kunstners og tilvirkers rettigheter til lydopptak.

Direktivet krever at vernetiden for lydopptak forlenges fra 50 til 70 år. Flere høringsinstanser er negative til en utvidelse av vernetiden og ønsker å beholde dagens regler. D e p a r t e m e n t e t har forståelse for dette synspunktet, men vil likevel bemerke at Norge er forpliktet til å gjennomføre direktivets bestemmelser.

Departementet vil i det følgende behandle enkelte fellesspørsmål som gjelder vernetiden både for utøvende kunstnere og tilvirkere.

På bakgrunn av innspill i høringen om strukturen i de foreslåtte bestemmelsene, har departementet foretatt enkelte justeringer av lovteksten i forhold til det opprinnelige forslaget. Departementet mener det vil være en pedagogisk fordel om skillet mellom opptak i form av film og lydopptak kommer eksplisitt frem i lovteksten. Det foreslås derfor at ordlyden i andre ledd andre punktum i §§ 42 og 45 endres slik at det klart fremgår at den kun omhandler opptak i form av film. Tredje punktum i begge bestemmelsene vil regulere vernetiden for lydopptak, på samme måte som forslaget i høringsnotatet. Justeringen av de to bestemmelsene vil ikke innebære noen realitetssendringer da det uansett vil være filmopptak som står igjen av begrepet «opptak» når lydopptak reguleres i et eget punktum. I tillegg til disse justeringene er det også foretatt noen redaksjonelle endringer for å gjøre formuleringene noe lettere.

Når det gjelder utgangspunktet for beregningen av vernetiden, opererer vernetidsdirektivet artikkel 3 nr. 1 og 2 (og endringsdirektivet artikkel 1 nr. 2 bokstav a) med et alternativt utgangspunkt for beregning av vernetiden for lydopptak – i tillegg til fremførings- og innspillingstidspunktet. Dette gjelder både for rettighetene til utøvende kunstnere og tilvirkere. Dersom opptaket lovlig «publiseres» (endringsdirektivet: «utgis») eller lovlig «gjøres tilgjengelig for allmennheten» (endringsdirektivet: «offentliggjøres») før det har gått 50 år etter henholdsvis fremføringen og innspillingen, skal vernetiden beregnes fra det tidspunkt publiseringen/tilgjengeliggjøringen fant sted. I Ot.prp. nr. 54 (1994–95) side 20 flg. ble det lagt til grunn at offentliggjøring vil dekke enhver form for tilgjengeliggjøring til allmennheten, inkludert utgivelse. Departementet valgte derfor i sitt forslag til gjennomføring av vernetidsdirektivet kun å benytte uttrykket «offentliggjøre».

Selv om utgivelse vil være en kvalifisert form for offentliggjøring, ser departementet at det kan være hensiktsmessig å bringe åndsverklovens bestemmelser mer i samsvar med direktivets ordlyd. Det legges også vekt på at åndsverkloven § 8 skiller mellom begrepene «offentliggjort» og

«utgitt». For å unngå tvil vil departementet derfor foreslå en justering av ordlyden i § 42 andre ledd andre punktum og § 45 andre ledd andre punktum, slik at utgivelse vil fremstå som et eget alternativ til beregningen. Både Danmark, Finland og Sverige har allerede en slik oppdeling. Innholdet i begrepet skal forstås på samme måte som definisjonen i åndsverkloven § 8 andre ledd. Justeringen innebærer ingen realitetssendringer sammenlignet med gjeldende rett.

I direktivet stilles det krav om «lovlig» utgivelse og offentliggjøring. Fordi kravet til samtykke er inkludert i definisjonene i § 8, er det ikke nødvendig å presisere noe krav om lovlighet i forslagets ordlyd.

Etter direktivets ordlyd gjelder den utvidede vernetiden «fonogram». Begrepet fonogram er definert i Romakonvensjonens artikkel 3 bokstav b og omfatter ethvert opptak som inneholder utelukkende lyd, uansett om opptaket er av en kunstnerisk fremføring eller andre lyder. I samsvar med denne definisjonen benytter åndsverkloven begrepet «lydopptak» om fonogram. Tilsvarende begrepsbruk er også lagt til grunn ved gjennomføringen av dette direktivet.

Vernetiden for utøvende kunstners rettigheter til lydopptak

Direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav a om vernetiden for utøvende kunstners rettigheter i lydopptak foreslås gjennomført i åndsverkloven § 42 andre ledd.

Gjeldende § 42 omhandler opptak av alle typer fremføringer av verk utført av utøvende kunstnere. Med «utøvende kunstner» menes musikere, sangere, skuespillere, dansere, dirigenter, sceneinstruktører og andre som gjennom sin kunst fremfører åndsverk, jf. lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig fremføring av utøvende kunstners prestasjoner m.v. § 1 første ledd. Åndsverklovens bestemmelse regulerer dermed rettstilstanden til langt flere utøvende kunstnere enn de som omfattes av direktivet, som f.eks. opptak av utøvende kunstners prestasjoner på film eller i andre audiovisuelle produksjoner.

Paragraf § 42 andre ledd regulerer altså ikke særskilt beregningen av vernetiden for lydopptak. Ettersom direktivet kun utvider vernetiden for utøvende kunstners rettigheter i rene lydopptak, foreslås det en egen bestemmelse om dette i § 42 andre ledd nytt tredje punktum. Bestemmelsen vil dermed kun få virkning for lydopptak av utøvende kunstners fremføringer. I tråd med direktivet foreslo departementet i høringsnotatet at bestem-

melsen ikke skulle gjelde for lydopptak i audiovisuelle produksjoner. *MFO* går i høringen imot dette og mener den forlengede vernetiden bør omfatte alle produksjoner hvor lydopptak inngår som et lydspor. Etter departementets vurdering er det lite ønskelig å utvide vernet lenger enn det direktivet legger opp til. Følgelig opprettholdes forslaget på dette punktet.

I likhet med direktivet vil bestemmelsen kun utvide vernetiden for lydopptak som enten er utgitt eller offentliggjort innen 50 år etter utløpet av det året fremføringen fant sted. Vernetiden vil i disse tilfellene opphøre etter 70 år, regnet fra utløpet av det året utgivelse eller offentliggjøring fant sted. Dersom lydopptaket ikke er utgitt eller offentliggjort, vil vernetiden fortsatt være 50 år fra utløpet av det året fremføringen fant sted, jf. § 42 andre ledd første punktum. Rettstilstanden vil i disse tilfellene være uendret.

Den utvidede vernetiden gjelder bare for utøvende kunstners rettigheter til lydopptak som var vernet 1. november 2013 og for lydopptak som er innspilt etter denne dato, jf. forslaget del II nr. 3. Overgangsbestemmelsene omtales nærmere nedenfor i merknadene til de enkelte bestemmelsene (kapittel 5).

Vernetiden for tilvirkers (produsenters) rettigheter til lydopptak

Direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav b om vernetiden for produsenters rettigheter til lydopptak foreslås gjennomført i åndsverkloven § 45 andre ledd. Siden gjeldende § 45 andre ledd også omhandler film, foreslås det en særlig regulering av lydopptak i nytt tredje punktum. Forslaget innebærer dermed at vernetiden kun utvides for lydopptak. I tråd med direktivet vil bestemmelsen gjelde alle typer lydopptak. Heller ikke her omfatter forlengelsen lydopptak i audiovisuelle produksjoner.

Til kommentarene i høringen fra *GramArt* og *Norsk Artistforbund* til hhv. begrepene «produsent» og «tilvirker», vil departementet bemerke at åndsverkloven fra før benytter begrepet «tilvirker» og at det derfor fortsatt er hensiktsmessig å benytte dette i den foreslåtte ordlyden. Siden begrepet «produsent» brukes i direktivet, har departementet i proposisjonen imidlertid valgt å benytte dette der direktivet omtales. Der dette begrepet er brukt, har det samme meningsinnhold som ordet «tilvirker» i åndsverklovens forstand.

Den utvidede vernetiden gjelder bare dersom lydopptaket utgis eller offentliggjøres innen 50 år

etter utløpet av det året innspillingen fant sted. Forslaget i høringsnotatet innebar at tilvirkers rettigheter i lydopptaket i så fall skulle opphøre etter 70 år, regnet fra utløpet av det året utgivelse eller offentliggjøring fant sted, alt etter hvilket tidspunkt som var det første.

Ved opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) ble det i artikkel 11 nr. 2 foretatt endringer i vernetidsdirektivet artikkel 3 nr. 2 om beregningen av vernetiden for produsenters rettigheter i lydopptak. Endringene medfører at vernetidsdirektivet i dag opererer med forskjellige regler for beregningen av vernetiden for utøvende kunstnere og for produsenter av lydopptak, se mer om dette i omtalen av direktivet i punkt 3.2.1. I motsetning til vernetidsdirektivet artikkel 3 nr. 1 om utøvende kunstnere (og artikkel 3 nr. 3 om produsenter av film), skal den angitte vernetiden for produsenter av lydopptak alltid beregnes fra første utgivelse dersom utgivelse har skjedd innen 50 år fra innspillingen. Dersom utgivelse ikke har skjedd, skal tidspunktet for offentliggjøringen danne utgangspunkt for beregningen hvis dette skjer i løpet av samme periode. Bakgrunnen for endringen var at WIPO-traktaten om fremføringer og fonogrammer (WPPT) artikkel 17 nr. 2 ikke gir adgang til å beregne vernetiden fra offentliggjøringstidspunktet, hvis det senere har skjedd en utgivelse. Ved gjennomføringen av opphavsrettsdirektivet i Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) ble endringene i vernetidsdirektivet artikkel 3 nr. 2 ved en inkurie ikke fulgt opp.

På denne bakgrunn foreslår departementet at § 45 andre ledd nå endres slik at bestemmelsen blir i overensstemmelse med direktivet. Som før vil vernet etter bestemmelsen være i 50 år etter utløpet av det året innspillingen fant sted. Hvis lydopptaket utgis i løpet av denne perioden, vil vernetiden være ytterligere 70 år fra utløpet av det året utgivelsen skjedde. Dersom utgivelse ikke foretas i denne perioden, men lydopptaket i stedet på annen måte offentliggjøres i samme periode, vil vernetiden være ytterligere 70 år fra utløpet av det året offentliggjøringen skjedde. Siden utgivelse vil være en form for offentliggjøring, jf. ovenfor, er formuleringen «på annen måte» benyttet for å tydeliggjøre at det med «offentliggjøres» menes andre utnyttelsesmåter enn utgivelse. Bestemmelsen innebærer altså at vernetiden alltid skal regnes fra første utgivelse dersom dette skjer innen 50 år etter utløpet av det år innspillingen fant sted. Selv om lydopptaket på annen måte offentliggjøres umiddelbart etter innspilling, vil altså maksimal vernetid kunne bli 120 år dersom utgivelse først skjer på slutten av 50-årsperioden.

For opptak av film og for lydopptak som ikke er utgitt eller offentliggjort, vil rettstilstanden være uendret.

Den utvidede vernetiden for tilvirkerens rettigheter vil avbrytes dersom avtale heves etter forslaget til § 42a, se nedenfor punkt 3.3. Dersom den utøvende kunstneren hever avtalen med tilvirkeren i perioden 50 til 70 år etter utgivelse eller offentliggjøring, vil altså tilvirkerens rettigheter etter § 45 til lydopptak som avtalen gjelder, opphøre. (I tillegg vil de rettigheter som var overført til tilvirkeren, tilbakeføres til den utøvende kunstneren).

Den utvidede vernetiden gjelder bare for tilvirkeres rettigheter til lydopptak som var vernet 1. november 2013 og for lydopptak som er innspilt etter denne dato, jf. forslaget del II nr. 3. Overgangsbestemmelsene omtales nærmere nedenfor i merknadene til de enkelte bestemmelsene (kapittel 5).

3.3 Utøvende kunstners hevingsrett

3.3.1 Direktivet

Som følge av den forlengede vernetiden er det i direktivet gitt nye bestemmelser med formål om å gi utøvende kunstnere adgang til inntektspotensialet som forlengelsen kan medføre. Økte inntektsmuligheter forutsetter at eventuelle overdratte rettigheter utnyttes.

Ifølge direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav c, gis det i vernetidsdirektivet artikkel 3 nr. 2a en ny bestemmelse som gir utøvende kunstnere rett til å si opp avtale om overdragelse og dermed få tilbakeført sine rettigheter, dersom produsenten ikke utnytter lydopptaket.

Bestemmelsen gir anvisning på en såkalt «bruk eller tap»-regel. I medhold av denne kan en utøvende kunstner på visse vilkår heve en allerede inngått overdragelsesavtale. Bestemmelsen gjelder kun i de tilfeller der den utøvende kunstneren har overført eller overdratt rettigheter til et lydopptak (fonogram). Videre gjelder bestemmelsen kun opptak som er utgitt for mer enn 50 år siden eller, dersom utgivelse ikke har funnet sted, offentliggjort for mer enn 50 år siden.

Dersom ovennevnte vilkår er oppfylt, kan en overdragelsesavtale heves hvis produsenten ikke tilbyr et tilstrekkelig antall fysiske eksemplarer av opptaket for salg eller ikke gjør det tilgjengelig for allmennheten, enten ved tråd eller trådløst, på en slik måte at allmennheten selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket (på forespørsel).

Avtalen kan ifølge direktivet bare heves dersom produsenten innen ett år etter at den utøvende kunstneren har gitt varsel om at han ønsker å si opp avtalen etter bestemmelsen, ikke utfører begge de utnyttelseshandlinger som bestemmelsen angir.

Det følger av direktivet at den utøvende kunstneren ikke kan fraskrive seg retten etter denne bestemmelsen.

Hvis lydopptaket inneholder opptak av flere utøvende kunstners felles fremføringer, kan avtalen heves i samsvar med nasjonal lovgivning.

Formålet med direktivbestemmelsen er å sikre at den utøvende kunstneren skal få ta del i de inntekter som den utvidede vernetiden kan medføre, selv om den utøvende kunstneren har overdratt rettigheter til opptaket. Bestemmelsen åpner for at den utøvende kunstneren kan få tilbakeført sine overdratte rettigheter, dersom erververen ikke i tilstrekkelig grad utnytter opptaket. Dette skal hindre produsentens mulighet til å legge «en død hånd» på opptaket ved ikke å utnytte det i tilstrekkelig grad. En manglende utnyttelse av overdratte rettigheter til et opptak antas å være til skade for både for rettighetshaverne og samfunnets interesser.

Dersom avtalen heves i medhold av bestemmelsen, opphører også produsentens egne rettigheter til lydopptaket i den utvidede vernetiden etter direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav b. Bakgrunnen for dette er ifølge fortalen punkt 8 at man vil unngå at fonogramprodusentenes rettigheter eksisterer parallelt med den utøvende kunstners rettigheter til opptaket av fremføringen, når sistnevnte rettigheter ikke lenger er overført eller overdratt til fonogramprodusenten.

3.3.2 Gjeldende rett

En utøvende kunstner og andre nærstående rettighetshavere står i utgangspunktet fritt til å overdra rettigheter etter åndsverkloven, enten helt eller delvis. For eksempel er det vanlig at utøvende kunstnere overdrar deler av sine rettigheter til et lydopptak til tilvirkere mot betaling av enten et engangsvederlag eller et løpende vederlag.

Åndsverkloven inneholder ingen bestemmelser som regulerer en utøvende kunstners rett til å heve en avtale om overdragelse dersom erververen ikke utnytter rettighetene. Loven har imidlertid enkelte spesialbestemmelser som gjelder opphavsmannens adgang til å ta tilbake overdratte rettigheter hvis de ikke innen rimelig tid utnyttes av erververen. I loven § 39d andre ledd finnes en

regel om at en opphavsmann som har overdratt en enerett til fremføring, selv kan fremføre verket eller overdra fremføringsretten til andre, dersom erververen tre år på rad har unnlatt å bruke retten. For forlagsavtaler er det i § 39e andre ledd en bestemmelse om at opphavsmannen kan si opp avtale om enerett, dersom forleggeren etter at verket er utgitt ikke sørger for at eksemplarer av verket er tilgjengelig for allmennheten innen rimelig tid etter at dette ble krevd av opphavsmenn. Videre er det i § 39f første ledd en lignende regel for opphavsmenn som har overdratt retten til å utnytte et verk for film.

Ut over disse spesialreglene, som bare gjelder for opphavsretten og ikke nærstående rettigheter, vil adgangen til å heve en avtale om overdragelse av opphavsrett eller nærstående rettigheter som utgangspunkt reguleres av de alminnelige reglene i avtaleretten, herunder den generelle formuerettslige lempingsregelen i avtaleloven § 36.

I Ot.prp. nr. 15 (1994–95) side 101 flg. ble det drøftet om man skulle innføre en alminnelig regel om opphavsmannens adgang til å ta tilbake overdratte opphavsrettigheter hvis de ikke utnyttes av erververen. Bakgrunnen var bl.a. at man i Danmark hadde foreslått en slik regulering, som senere ble tatt inn i den danske opphavsretsloven §§ 53 og 54. I Norge valgte man imidlertid ikke å gå videre med forslaget.

3.3.3 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble direktivbestemmelsen foreslått gjennomført i åndsverkloven ny § 42a.

I likhet med direktivet, innebar den foreslåtte bestemmelsen at en utøvende kunstner som har overført eller overdratt rettigheter i et lydopptak til tilvirkeren, kan heve avtalen dersom tilvirkeren ikke utnytter opptaket i perioden som følger 50 år etter utløpet av det året utgivelse eller offentliggjøring fant sted, og til vernetidens utløp. Hevingsretten skulle med andre ord først inntre på det tidspunkt vernetiden for tilvirkerens rettigheter til opptaket etter gjeldende rett utløper.

Ifølge forslaget i høringsnotatet var forutsetningen for hevingsretten at tilvirkeren ikke tilbyr et tilstrekkelig antall eksemplarer av lydopptaket for salg eller ikke stiller lydopptaket til rådighet på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til det på et individuelt valgt sted og tidspunkt. Bare dersom tilvirkeren foretar begge disse handlingene, skulle heving med hjemmel i den foreslåtte bestemmelsen være avskåret.

Forslaget innebar videre at den utøvende kunstneren måtte gi tilvirkeren varsel om at han

ønsket å heve avtalen. Etter at varsel er mottatt, har tilvirkeren etter forslaget en frist på ett år til å iverksette begge de utnyttelseshandlinger som følger av bestemmelsen.

I tråd med direktivet ble det foreslått at den utøvende kunstneren ikke kan gi avkall på denne hevingsretten.

3.3.4 Høringen

Av de høringsinstanser som uttaler seg eksplisitt om denne del av forslaget, er utøverorganisasjonene *GramArt*, *MFO* og *Norsk Artistforbund* i hovedsak positive. *GramArt* fremhever sin støtte til at bestemmelsen gjøres preseptorisk, men oppfatter samtidig at det gjenstår en del uklarheter knyttet til den praktiske gjennomføringen. *Norsk Artistforbund* peker på sin side på at forslaget ikke fanger opp vesentlige deler av dagens bransjepraksis hva angår overdragelser.

Kumulative vilkår

Også *IFPI Norge* ser behovet for å ha en åpning for å kunne heve avtaler på de nærmere fastsatte vilkår. Det presiseres imidlertid at flere og flere utgivelser etter hvert kun utgis digitalt, og for *IFPI Norge* fremstår et krav om at det skal tilbys et tilstrekkelig antall fysiske eksemplarer for salg som utidsmessig.

Som tilvirker av lydopptak og i den forstand omfattet av forslaget, har også *NRK* innvendinger til de krav som stilles for at hevingsadgangen skal kunne avskjæres:

«[Det er] ikke en del av *NRKs* samfunnsoppdrag å selge eksemplarer av lydopptak som inngår i *NRKs* arkiver. *NRK* skal søke å tilgjengeliggjøre sine arkiver for publikum, og dette skjer uten at lytterne/seerne skal betale for tilbudet utover lisensavgiften. Videre er det slik at *NRK* i mange tilfeller heller ikke har fått overdratt retten til å tilgjengeliggjøre eldre lydopptak on demand. [...] De forpliktelser som den nye § 42a pålegger *NRK* for å unngå at utøveren skal ha anledning til å heve overdragesavtalen, er følgelig ikke mulig å oppfylle i mange tilfeller. [...] *NRKs* arkiver bør derfor unntas fra den foreslåtte bestemmelsen.»

Varslingsplikt

GramArt viser til at hevingsretten skal være praktisk, og at utøveren enkelt må kunne fastslå hvem hevingserklæringen skal rettes til. Det tas

til orde for at det ikke bør være relevant hvem som er originær tilvirker – i stedet bør man se på hvem som faktisk besitter tilvirkerrettighetene på tidspunktet for henholdsvis krav om utnyttelse og hevingserklæring. Etter GramArts syn bør det også kunne heves overfor den nasjonale representant for tilvirker. GramArt mener også det bør kunne innføres proklamaregler for de tilfeller der tilvirker er ukjent, eller der tilvirker er basert i et annet land.

Heving når flere utøvere er involvert

GramArt viser til at det på de aller fleste musikkinnspillinger deltar mer enn én utøver, og at det vil underminere hele bestemmelsen, og derigjennom direktivets intensjon, om det er et vilkår at samtlige utøvere må stå sammen om hevingserklæringen.

IFPI Norge er på sin side «enig i departementets oppfatning om at der flere utøvende kunstnere medvirker på et opptak så råder de over opptaket i fellesskap, og har da flere utøvende kunstnere overdratt sine rettigheter til produsenten så må avtalen også heves av samtlige utøvere i fellesskap».

Konsekvenser av heving etter § 42a

NRK tar til orde for at det bør «presiseres at det kun er utgivelsesretten som eventuelt kan tilbakeføres til utøveren om NRK ikke oppfyller vilkårene i § 42a (1). Dersom alle NRKs rettigheter til opptaket skal tilbakeføres til utøveren, vil dette skape en unødvendig og svært alvorlig begrensning i NRKs arkiv. Dette vil åpenbart ikke være i samsvar med formålet med den foreslåtte bestemmelsen i § 42a».

Departementet oppfordres til å tydeliggjøre at tilbakeføring av rettigheter ikke opphever kringkasternes rett til å utnytte lydopptaket i kraft av avtaler med rettighetshaverorganisasjoner.

NRK uttaler videre at «den foreslåtte hevingsretten i § 42a [reiser] spørsmål om hva utøveren har rett til å få tilbakeført i hevingsoppgjøret. NRK legger til grunn at det er uaktuelt at utøveren skal ha krav på å få utlevert originale masteropptak da disse er produsentens kildemateriale og produsentens eiendom. Departementet bør også klargjøre dette spørsmålet».

Forholdet til § 45b

Ifølge GramArt fremstår det «uavklart hva konsekvensen vil være for vederlag som skal innkreves av Gramo når en avtale heves etter § 42a». Etter GramArts syn bør den bortfalte tilvirkerandel til-

falle utøverne gjennom Gramo eller Fond for utøvende kunstnere, fremfor å tilfalle tilvirkerensiden, alternativt at denne delen ikke blir innkrevd.

Også *Gramo* og *Norsk Artistforbund* kommenterer dette i likelydende uttalelser, og det vises til at departementet ikke foreslår endringer i § 45b:

«Gjeldende rett er imidlertid at vernetiden [i § 45b] er knyttet til vernetiden i § 45, og dette blir nå omstendelig. Passusen «innenfor det i § 45 nevnte tidsrom» er ikke lenger like entydig, og vernet for lydopptak vil være både 70 år og unntaksvis 50 år.

Ytterligere komplisert blir dette ved at § 42a andre ledd innfører betingelser for opphør av produsentrettighetene, slik at det dermed kan skje en avkorting av vernetiden for § 45-retten for enkelte innspillingers vedkommende.»

Andre spørsmål

GramArt spør om det er en tilsiktet følge av departementets forslag at en utøver som hever sin avtale med tilvirker (for eksempel på grunn av vesentlig kontraktsbrudd i en annen sammenheng) før det har gått 50 år, blir stilt i en dårligere rettslig posisjon enn en utøver som kan benytte seg av hevingsadgangen i § 42a:

«Etter direktivet og implementeringsregelen kan utøveren som har hevet før 50-årsfristen ikke benytte særregelen i § 42a fordi inngangsvilkåret om overdragelse ikke lenger foreligger. Dette vil også sperre for session-musikernes hevingsadgang dersom hevingsretten gjøres betinget av at alle utøvere må være samlet om hevingserklæringen.»

Norsk Artistforbund viser til at man i tiden fremover må forvente flere tilfeller der utøveren ikke bare frikjøper seg fra overdragelsesavtalen, men også erverver § 45-rettighetene til egen katalog. For slike situasjoner bør det i motivene klargjøres at § 45-rettighetene ikke bortfaller i samsvar med den nye bestemmelsen i § 42a. Videre må en også forvente stadig flere tilfeller hvor tilvirkerrettighetene «renner ut i sand», for eksempel som følge av konkurser. Norsk Artistforbund foreslår at tilvirkerrettighetene i slike tilfeller tilbakeføres til utøveren, for eksempel ved en presumpsjonsbestemmelse.

Nasjonalbiblioteket har i tilknytning til forslaget om hevingsrett for utøvende kunstnere kommentarer til avtaler om tilgjengeliggjøring av lydopptak på Internett utenfor virkeområdet til § 45b:

«Der utøvende kunstners rettigheter inngår i avtale om tilgjengeliggjøring av lydopptak på Internett, og avtalen er inngått med organisasjoner som representerer tilvirkerne, antar Nasjonalbiblioteket at slike avtaler i fremtiden kan bli ugyldige på bakgrunn av foreslåtte § 42a. [...] Nasjonalbiblioteket oppfatter det følgelig slik at § 42a kan gjøre det mer komplisert å inngå langvarige avtaler med tilvirker om tilgjengeliggjøring i ikke-kommersiell sammenheng, samt at det på tilsvarende vis blir vanskeligere å frikjøpe materiale for slik publisering.»

Nasjonalbiblioteket trekker også frem «den problemstilling at én og samme person i noen tilfeller oppnår rettigheter både etter åndsverkloven §§ 42 og 45 for deretter å overdra begge disse rettighetene til for eksempel et produksjonsselskap. Med bakgrunn i åndsverklovens system antar Nasjonalbiblioteket at de foreslåtte §§ 42a og 42b også vil gjelde i denne sammenheng, og at § 42a tredje ledd i et slikt tilfelle kun gjelder de rettigheter som oppstår hos tilvirker. Nasjonalbiblioteket ønsker en tilbakemelding på om denne forståelsen er korrekt, ettersom det kan ha betydning for Nasjonalbibliotekets inngåelse av avtaler på området».

Advokatforeningen støtter departementets forslag om å vurdere behovet for en generell regel om adgangen til å ta tilbake overdratte rettigheter hvis de ikke utnyttes av erververen. Forleggerforeningen er på sin side overrasket over at departementet varsler en vurdering av dette ved den kommende revisjonen av åndsverkloven. Det vises til at i bokbransjen «løses dette gjennom bransjeavtaler og individuelle avtaler, som alle inneholder bestemmelser om aktivitetsplikt på forlaget (produzenten), nettopp for å unngå en «død hånd» over boken/lydboken».

3.3.5 Departementets vurderinger

Som følge av direktivet må det etableres regler som sikrer at utøvende kunstnere i visse tilfeller kan heve en avtale om overdragelse av rettigheter til lydopptak ved manglende utnyttelse hos tilvirkerne. Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om å innføre en ny bestemmelse om hevingsrett for utøvende kunstnere i åndsverkloven § 42a. På bakgrunn av innspill i høringen er det likevel foretatt enkelte justeringer av forslaget.

En forutsetning for hevingsretten er at den utøvende kunstneren har overført eller overdratt rettigheter til et lydopptak til tilvirkeren. Videre

gjelder forslaget kun opptak som er utgitt for mer enn 50 år siden, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, offentliggjort for mer enn 50 år siden.

Dersom ovennevnte vilkår er oppfylt, åpner forslaget for at en utøvende kunstner kan heve avtalen, med mindre tilvirkeren tilbyr et tilstrekkelig antall eksemplar av lydopptaket for salg og stiller lydopptaket til rådighet på en slik måte at allmennheten selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket.

Forslaget innebærer at en utøvende kunstner også kan heve avtale som gjelder ikke utgitte, men offentliggjorte, lydopptak. Slike lydopptak kan for eksempel finnes i kringkasternes arkiver. Departementet vil i den forbindelse understreke at bestemmelsen omfatter rene lydopptak og ikke audiovisuelle verk der lydopptak inngår.

I tråd med direktivet foreslås det at hevingsretten etter bestemmelsen skal være ufravikelig (preseptorisk). Den utøvende kunstneren kan dermed ikke gi avkall på retten til å heve.

Kumulative vilkår

I direktivets ordlyd er ordet «eller» («or») benyttet for å binde de to utnyttelseshandlingene sammen. Av setningsoppbyggingen og sammenhengen for øvrig fremgår det imidlertid at vilkårene som oppstilles skal forstås som kumulative, i den forstand at tilvirkeren må utføre begge handlingene for at heving etter bestemmelsen skal være avskåret. At direktivet skal forstås slik, er også presisert av Kommisjonen og er dessuten lagt til grunn i de øvrige nordiske land. Den norske bestemmelsen er også bygget opp på tilsvarende måte. Dette betyr at dersom tilvirkeren kun utfører en av handlingene som er beskrevet, vil vilkåret for heving være oppfylt.

I høringen tar *IFPI Norge* til orde for at forslaget bør endres slik at handlingene fremstår som alternative vilkår, ikke kumulative. Departementet vil påpeke at direktivet gir lite rom for nasjonale tilpasninger. Det er således ikke adgang til å fravike direktivet på dette punkt. Samtidig er det klart at en tilvirker ikke kan utføre en utnyttelseshandling med mindre det er avtalt med utøveren. Hvis det ikke foreligger avtale om den aktuelle utnyttelsesformen, bør utøveren heller ikke kunne heve avtalen med henvisning til at tilvirkeren ikke foretar denne utnyttelseshandlingen. I likhet med hva som lå til grunn i høringsnotatet, presiserer departementet at manglende utførelse av en utnyttelseshandling bare kan utgjøre en hevingsgrunn dersom rettighetene til slik utnyttelse er avtalt overført til tilvirkeren. Hva som er

avtalt vil på vanlig måte bero på en tolkning av den aktuelle avtalen. Om for eksempel slik tilgjengeliggjøring som er angitt i bokstav b ikke uttrykkelig er nevnt i avtalen, vil det bero på en avtaletolkning om retten til slik tilgjengeliggjøring likevel må anses overført til tilvirkeren. Bare dersom den er det, kan fravær av slik tilgjengeliggjøring utgjøre hevingsgrunn etter forslaget her. I tilfeller hvor det foreligger avtale om bare én av utnyttelsesformene i forslaget til ny § 42a, vil hevingsretten være i behold dersom denne utnyttelsesformen ikke utnyttes (og de øvrige vilkår er oppfylt).

Bekymringen uttrykt i høringen for at de kumulative vilkårene vil gi en utidsmessig bestemmelse, bør det etter departementets syn dermed ikke være grunnlag for. Den utøvende kunstneren og tilvirkeren vil fortsatt kunne avtale seg frem til eksempelvis ren digital tilgjengeliggjøring av innspillingen. Når en slik avtale ligger til grunn, kan manglende fysisk utgivelse ikke tjene som senere hevingsgrunnlag. En slik avtalefrihet betyr imidlertid ikke at bestemmelsen om den utøvende kunstnerens hevingsrett ikke er preseptorisk. Sin rett til å benytte seg av hevingsadgangen som forslaget her gir den utøvende kunstneren, kan utøveren ikke frasi seg. Men det er altså bare utnyttelseshandlinger som er avtalt overført fra utøveren til tilvirkeren, som kan tjene som hevingsgrunnlag dersom de ikke utøves.

Når det gjelder kravet om at tilvirkeren skal tilby et tilstrekkelig antall eksemplar av opptaket for salg, skal dette etter fortalen punkt 8 forstås i henhold til Romakonvensjonen, hvor begrepet «utgivelse» defineres i artikkel 3 bokstav d. På samme måte som i åndsverkloven § 8 andre ledd, forstås dette som at et rimelig antall eksemplar av lydopptaket må være brakt i handelen. Forslaget skal forstås på tilsvarende måte og innebærer at det ikke stilles noe krav til et bestemt antall eksemplar som tilbys. Dette må avgjøres i det konkrete tilfelle, for eksempel i lys av avtalen og markedets etterspørsel. Den foreslåtte bestemmelsen stiller heller ikke krav til faktisk gjennomført salg. Det vesentlige etter bestemmelsen er at lydopptaket på normal måte blir tilgjengelig for allmennheten i handelen. Direktivet krever imidlertid tilbud av fysiske eksemplar. Tilbud av lydopptak til nedlasting eller i en strømmetjeneste er dermed ikke nok.

Når det gjelder kravet om at lydopptaket skal stilles til rådighet slik at allmennheten kan få tilgang til opptaket på forespørsel, vil dette være oppfylt om tilvirkeren tilbyr distributører lisenser for slik bruk på markedsmessige vilkår. Vilåret vil også være oppfylt om tilvirkeren selv tilbyr opp-

taket direkte i brukermarkedet, men det er imidlertid ikke noe krav om at tilvirkeren på egenhånd må foreta denne tilgjengeliggjøringen dersom distributører ikke ønsker å gjøre dette på markedsmessige vilkår. Det vesentlige etter bestemmelsen er at tilvirkeren på normal måte må tilby opptaket i markedet med sikte på at opptaket skal inngå i distributørenes på forespørsel-tjenester, for eksempel på Internett.

Varslingsplikt

For at en avtale skal kunne heves i medhold av bestemmelsen, pålegges den utøvende kunstneren en varslingsplikt. Tilvirkeren må således gis varsel om at den utøvende kunstneren ønsker å heve avtalen. Det er i utgangspunktet ikke noen formkrav til slikt varsel, men av bevismessige grunner bør det gis skriftlig. Etter at varsel er mottatt, har tilvirkeren en frist på ett år til å iverksette begge de utnyttelseshandlinger som følger av forslaget første ledd bokstav a og b. Dersom dette ikke skjer innen fristens utløp, kan avtalen heves.

Departementet slutter seg her til synspunktet fra høringen om hvem krav om utnyttelse og hevingserklæring skal rettes til. Det er departementets oppfatning at slikt krav og erklæring bør rettes til den som besitter tilvirkerrettighetene på tidspunktet for henholdsvis varsel og hevingserklæring. Dersom tilvirkerens nasjonale representant har de nødvendige fullmakter, bør etter departementets syn heving også kunne skje overfor denne, dvs. i praksis også den som under en lisens er ført opp i Gramos database som mottaker av tilvirkervederlag for offentlig fremføring.

Heving når flere utøvere er involvert

Det følger av direktivet at dersom et lydopptak inneholder flere utøvende kunstners felles fremføringer, kan avtalen med tilvirkeren heves i samsvar med nasjonal lovgivning. Åndsverkloven § 6 gjelder også tilsvarende for utøvende kunstnere, jf. § 42 femte ledd. Dette betyr at dersom det er flere utøvende kunstnere som medvirker på et opptak, råder de over rettighetene til opptaket i fellesskap. Av høringsnotatet fremgikk det at dersom flere utøvende kunstnere hadde overdratt rettigheter til tilvirkeren, måtte altså avtalen heves av samtlige utøvere i fellesskap.

I høringen mener *GramArt* at en slik løsning vil underminere hele bestemmelsen fordi det på de aller fleste musikkinnspillinger deltar mer enn én utøver. Det vises til at det ikke alltid vil være

overskuelig for en utøver å vite hvem samtlige øvrige utøvere er, samt at det kan være vanskelig å få tak i alle de andre utøverne. GramArt tar på denne bakgrunn til orde for at den enkelte utøver gis rett til å få utlevert informasjon fra plateselskapet om hvilke andre utøvere som deltar, samt at det bør vurderes innført proklamaordninger som gjør ordningen praktikabel. Under enhver omstendighet bør det ifølge GramArt være tilstrekkelig at et flertall av de kjente medvirkende utøverne hever avtalen.

Departementet antar at de fleste utøverne vil være registrert hos Gramo. Der dette ikke er tilfellet, ser departementet at det kan være vanskelig å få oversikt over samtlige utøvere. Departementet slutter seg derfor til forslaget om en rett for utøveren til å få utlevert informasjon fra tilvirkeren. I bestemmelsen er det derfor inntatt en formulering som sikrer at tilvirker utleverer opplysninger om hvem som besitter rettighetene til opptaket. Ut over dette ønsker ikke departementet på det nåværende tidspunkt å foreslå særskilte ordninger for å avhjelpe mulige praktiske problemer knyttet til identifikasjon av rettighetshavere til lydopptaket. Departementet vil imidlertid vurdere behovet på nytt dersom utviklingen skulle tilsi det.

Når det gjelder spørsmålet om et flertall av utøverne skal kunne heve avtalen også på vegne av mindretallet, er departementet skeptisk til en slik ordning. Det er her tale om individuelle avtaler inngått mellom utøver og tilvirker, og en slik beføyelse – med de vidtrekkende konsekvenser den får – bør av naturlige grunner forbeholdes den utøver som er part i den aktuelle avtalen.

Departementet står dermed fast ved at hovedregelen i åndsverkloven § 6 også bør være utgangspunktet ved heving etter den nye bestemmelsen. Av pedagogiske hensyn foreslår departementet at det kommer eksplisitt frem av lovteksten at avtalen i disse tilfellene må heves av samtlige utøvere i fellesskap.

Bestemmelsen utelukker med dette individuell hevingsrett i de tilfellene hvor det er flere utøvere til lydopptaket. Dersom hver og en av de utøvende kunstnerne skulle ha individuell hevingsrett for sin avtale, ville konsekvensen kunne bli at tilvirkeren ville ha de øvrige overførte rettighetene i behold. En slik situasjon kunne ha medført at ingen av partene fikk utnytte lydopptaket.

Konsekvenser av heving etter § 42a

Hvis en avtale heves etter denne bestemmelsen, vil det for det første ha som konsekvens at de ret-

tigheter som gjennom avtalen er overført til tilvirkeren, skal tilbakeføres til den utøvende kunstneren. I denne forbindelse reises det i høringen spørsmål om hva som skal tilbakeføres og hva konsekvensene av tilbakeføringen blir.

NRK ber i høringen om at departementet klargjør at tilbakeføring av rettigheter til utøver «ikke opphever kringkasternes rett til å utnytte lydopptaket i kraft av avtaler med rettighetshaverorganisasjoner». I likhet med hva som ble presisert i forbindelse med den svenske gjennomføringen, jf. Regeringens proposition 2012/13:141 s. 69, bekrefter departementet at en slik forståelse også ligger til grunn for den norske gjennomføringen: En tilbakeføring av rettigheter til utøver vil ikke oppheve kringkasternes rett til å utnytte opptaket i kraft av avtaler med rettighetshavere og deres organisasjoner.

NRK tar også opp spørsmål om hvilke beføyelser som skal tilbakeføres ved heving, samt om utøver i forbindelse med hevingen skal kunne kreve originale masteropptak utlevert. Når det gjelder det første spørsmålet, legger departementet til grunn at hevingen vil kunne medføre tilbakeføring av de beføyelser som er avtalt overført. Om det er avtalt overføring av retten til utgivelse, vil det være denne retten som kan kreves tilbakeført, dersom tilvirker ikke benytter seg av retten og avtalen som en følge av dette heves. Om andre beføyelser er avtalt overført, er det disse som eventuelt kan kreves tilbakeført dersom det er grunnlag for heving. Når det gjelder det andre spørsmålet, slutter departementet seg til NRKs syn om at originale masteropptak ikke kan kreves utlevert da disse må anses å være omfattet av tilvirkerens kildemateriale og eiendom.

Den foreslåtte bestemmelsen regulerer ikke hvordan den utøvende kunstneren kan utnytte sine tilbakeførte rettigheter. Ofte vil det være tale om opptak med flere rettighetshavere og videre utnyttelse vil derfor avhenge av at disse samtykker, jf. § 6, jf. § 42 femte ledd.

En annen konsekvens av at en avtale heves etter denne bestemmelsen, vil være at tilvirkerens rettigheter etter § 45 til lydopptaket som avtalen gjelder, opphører. Eventuelt vederlag som den utøvende kunstneren har mottatt, skal ikke betales tilbake.

For tilvirkerens del innebærer hevingen at tilvirkerens egen vernetid utløper ved tidspunktet for heving. I praksis medfører dette at tilvirkerens vernetid vil kunne variere i tid og ikke er absolutt. Dette innebærer således noe nytt når det gjelder åndsverklovens regler om vernetid.

Forholdet til § 45b

En konsekvens av at vernetiden utløper for tilvirkerens del, er også at tilvirkeren ikke lenger har krav på vederlag for offentlig fremføring etter § 45b. Fordi vederlagsplikten i gjeldende § 45b er knyttet til tilvirkerrettighetenes vernetid, ville også utøverens vederlagsrett falle bort som en følge av at avtale heves etter § 42a. Dette ville vært en utilsiktet konsekvens av forslaget som var på høring. Departementet har derfor kommet til at forslaget bør endres noe på dette punkt. *GramArt*, *Gramo* og *Norsk Artistforbund* har i høringen kommentarer til forholdet mellom § 45b og forslaget til ny § 42a. De to sistnevnte har i tillegg kommentarer til hvordan vederlagspliktens lengde i § 45b bør angis.

Når det gjelder angivelsen av vernetidens lengde i relasjon til § 45b, slutter departementet seg til synspunktet fra høringen om at en henvisning fra § 45b til § 45 ikke lenger er helt entydig. Også det at tilvirkerrettigheter kan falle bort som følge av heving etter § 42a, samtidig som det knytter seg utøverrettigheter og dermed vederlagsplikt til opptaket, tilsier at det fra § 45b ikke bør vises til § 45 for angivelse av vederlagspliktens lengde. Vernetiden for § 45-rettigheter til et lydopptak vil altså kunne være kortere enn tiden hvor det gjelder vederlagsplikt etter § 45b. Departementet har på denne bakgrunn kommet til at vederlagspliktens lengde bør angis på selvstendig vis i § 45b, og at den bør settes til 70 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort. Beregningen av vederlagspliktens lengde vil dermed følge utøverens vernetid etter § 42 andre ledd. Samtidig foreslår departementet at det i lovteksten presiseres at tilvirkerens vederlagsrett etter § 45b også faller bort dersom avtalen heves i medhold av § 42a.

Når tilvirkerrettighetene til et lydopptak opphører som følge av heving etter § 42a, vil det fra hevingstidspunktet bare knytte seg utøverrettigheter til opptaket. Det oppstår da spørsmål om hvilken betydning dette skal få for Gramo-vederlaget etter § 45b.

GramArt skisserer i høringen ulike alternativer for hva som i slike tilfeller skal skje med lydopptakets tilvirkerandel, som etter heving etter § 42a vil være bortfalt. Ett alternativ er at Gramo krever inn som før (for «hele» opptaket), men at den bortfalte tilvirkerandelen overføres til enten Fond for utøvende kunstnere, utøverne i Gramo-systemet eller til (øvrige) tilvirkere. Et annet alternativ er at Gramo ikke krever inn for bortfalte tilvirkemidler.

Departementet legger til grunn at så lenge det er knyttet utøverrettigheter til opptaket, vil opptaket som sådan («hele» opptaket) være vernet og vederlagspliktig etter åndsverkloven. Bruk som beskrevet i § 45b av lydopptak som det er knyttet utøverrettigheter til, men ikke tilvirkerrettigheter, vil da være «fullt ut» vederlagspliktig etter § 45b i opptakets vernetid. Departementet slutter seg videre til GramArts syn om at den bortfalte tilvirkerandelen bør fordeles til utøverne. Siden det ikke antas at heving etter forslaget her vil skje i veldig mange tilfeller, er det etter departementets syn hensiktsmessig om den bortfalte tilvirkerandelen forvaltes i Gramo-systemet. Der hvor det er mulig, kan dette skje ved overføring til innspillingens respektive utøvere, alternativt ved at midlene legges til det samlede utøvervederlag i Gramo. Departementet vil her som ellers være åpen for innspill dersom utviklingen tilsier en annen regulering av spørsmålet.

Gramo skal etter dette kreve inn fullt vederlag for alle vernede lydopptak i 70-årsperioden, men fordeling av tilvirkerandel i lydopptak som har vært gjenstand for heving, skal skje som nevnt ovenfor.

Andre spørsmål

Det skisseres i høringen en rekke problemstillinger knyttet til hevingsregelen og ulike konstellasjoner man kan se for seg på utøver- og tilvirker-siden; at utøver sitter på både utøver- og tilvirkerrettigheter, at avtale mellom utøver og tilvirker er hevet på annet grunnlag i løpet av de første 50 år, at tilvirker går konkurs, m.m. Departementet er i tvil om hvor praktiske disse problemstillingene er, for eksempel synes det for en utøver som sitter på både utøver- og tilvirkerrettigheter ikke nærliggende å heve avtalen (med seg selv). I stedet for å foreslå detaljerte regler om til dels kompliserte forhold – regler som heller ikke har vært på høring – vil departementet først se an utviklingen og hvilket praktisk behov det eventuelt vil være for slike regler. Om det viser seg å oppstå praktiske behov, vil departementet vurdere forslag til ny lovgivning.

GramArt uttaler i høringen at «*heving er en alminnelig misligholdssanksjon i samsvar med den alminnelige kontraktsrett. Vi stiller da spørsmål ved om § 42a er å oppfatte slik at når hevingsvilkårene etter § 42a er oppfylt, så foreligger det per se et vesentlig mislighold som også utløser andre misligholdssanksjoner? I så fall vil utøver i tillegg til hevingsretten også kunne kreve erstattet økonomisk tap uten å måtte påvise ytterligere mislighold*».

Til dette vil departementet bemerke at hvorvidt de forhold som danner grunnlag for heving etter bestemmelsen også vil utløse andre misligholdssanksjoner, vil måtte bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfellet og berøres slik sett ikke av forslaget her.

Når det gjelder bekymringen uttrykt i høringsen for at forslaget kan gjøre det vanskeligere å inngå langvarige avtaler med tilvirker samt frikjøpe materiale for ikke-kommersiell bruk, deler ikke departementet umiddelbart denne. Departementet vil imidlertid her som ellers følge den videre utvikling, og vil være åpen for innspill om erfaringer som følger av det nye regelverket. Det er etter departementets oppfatning ellers riktig som *Nasjonalbiblioteket* gir uttrykk for, at forslaget til § 42a fjerde ledd bare gjelder tilvirkerens rettigheter etter § 45.

Departementet fastholder at det i forbindelse med den kommende revisjonen av åndsverkloven vil vurdere spørsmålet om det er behov for en generell regel om adgangen til å ta tilbake overdratte rettigheter hvis de ikke utnyttes av erververen.

3.4 Etablering av et årlig tilleggsvederlag til utøvende kunstnere

3.4.1 Direktivet

I tillegg til den hevingsrett som følger av direktivet, jf. ovenfor, gir også direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav c utøvende kunstnere som har overdratt rettigheter til produsenten av lydopptaket mot betaling av et engangsvederlag, rett til et årlig tilleggsvederlag («supplerende vederlag»). Bestemmelsene om tilleggsvederlag er inntatt i vernetidsdirektivet artikkel 3 nr. 2b til d.

Etter fortalen punkt 10 skal reglene sikre at utøvende kunstnere som har overført eller overdratt sine eneretter til fonogramprodusenter faktisk nyter godt av forlenget vernetid. Dersom rettighetene er overført mot et engangsvederlag, vil ikke en forlengelse av vernetiden innebære økte inntekter for den utøvende kunstneren. For at også disse skal ta del i de inntektene forlengelsen kan medføre, gir direktivet altså regler som innebærer at produsenten må betale deler av sin «tilleggsinntekt» til den utøvende kunstneren.

Forutsetningen for at tilleggsvederlag skal kunne kreves, er ifølge direktivet at det er inngått en overførings- eller overdragelsesavtale som gir

den utøvende kunstneren rett til et engangsvederlag.

Vederlaget skal betales når lydopptak som er eldre enn 50 år utnyttes. Dette tidspunktet regnes fra første utgivelse, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, fra lydopptaket ble offentliggjort. Retten til vederlag løper fra hvert hele år umiddelbart etter det femtiende året og består frem til vernetidens utløp. Tilleggsvederlaget skal altså bare betales i den perioden som tilsvarer den utvidede vernetiden. Den utøvende kunstneren kan ikke frasi seg retten til årlige tilleggsvederlag.

Størrelsen på det samlede tilleggsvederlaget skal ifølge direktivet tilsvare 20 prosent av inntektene produsenten har hatt fra eneretten til «spredning, reproduksjon og tilgjengeliggjøring» av lydopptaket året før vederlaget skal utbetales. Med «inntekt» menes produsentens inntekter før kostnader trekkes fra, jf. fortalen punkt 11. Ved beregningen skal det ikke tas hensyn til inntekter produsenten har fått for utleie av fonogrammer og vederlag for kringkasting og annen offentlig fremføring, jf. fortalen punkt 13. Bakgrunnen for dette er ifølge direktivet at det ikke er avtalemessig praksis for at utøvende kunstnere overfører disse rettighetene til produsenten. Vederlaget skal beregnes for hvert enkelt lydopptak og baseres på utnyttelsen av kun dette opptaket. Etter fortalen punkt 12 skal vederlaget utelukkende forbeholdes de utøvende kunstnerne som har deltatt i dette opptaket. Direktivet gir imidlertid ingen anvisning på hvordan vederlaget skal fordeles dersom flere utøvende kunstnere har medvirket.

Det fremgår av direktivet at retten til å motta tilleggsvederlag skal forvaltes av rettighetshaverorganisasjoner. Direktivet regulerer imidlertid ikke hvordan denne forvaltningen skal skje. Beløpet som produsenten har satt til side bør minst én gang i året fordeles individuelt til utøvende kunstnere. Medlemsstatene kan selv fastsette nasjonale regler for inntekter som ikke kan fordeles.

Ifølge direktivet skal medlemsstatene sikre at produsentene på anmodning gir utøvende kunstnere som har rett til tilleggsvederlag, opplysninger som kan være nødvendig for å sikre betaling av vederlaget.

Etter fortalen punkt 12 åpnes det for at medlemslandene kan bestemme at små produsenter (mikroforetak) skal unntas fra plikten til å betale tilleggsvederlag. Bakgrunnen for at direktivet åpner for dette, er at innsamling og forvaltning av inntektene i enkelte tilfeller kan medføre en uforholdsmessig stor byrde for disse produsentene.

3.4.2 Gjeldende rett

En utøvende kunstner står fritt til å overdra sine rettigheter til et lydopptak etter § 42. Åndsverkloven regulerer ikke vederlaget for en slik avtale. Dette er dermed opp til avtalepartene å fastsette.

Åndsverkloven har ingen bestemmelser som tilsvarer direktivets regler om tilleggsvederlag. Det er heller ingen bestemmelser i loven om at den utøvende kunstneren etter en viss tid har krav på vederlag som avhenger av den inntjening som tilvirkeren av lydopptaket har ved eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring.

3.4.3 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble det foreslått en bestemmelse om tilleggsvederlag i ny § 42b. Høringsnotatet benyttet benevnelsen «supplerende vederlag» om dette vederlaget.

Forslaget innebar at en utøvende kunstner har rett til årlig tilleggsvederlag dersom denne har overdratt sine rettigheter til en tilvirker mot et engangsvederlag. Retten til vederlag løper fra hvert hele år umiddelbart etter utløpet av det femtiende året etter utgivelse, eller eventuelt offentliggjøring, og består frem til vernetidens utløp.

Tilleggsvederlaget skal baseres på tilvirkerens inntekter fra lydopptaket. Etter forslaget skal tilvirkeren sette til side 20 prosent av sine årlige inntekter fra distribusjon, reproduksjon og tilgjengeliggjøring av lydopptaket i den ovennevnte perioden. Tilvirkeren skal betale beløpet til en godkjent oppkreivings- og fordelingsorganisasjon som skal administrere ordningen.

3.4.4 Høringen

Departementets forslag får i hovedsak støtte fra et flertall av de høringsinstansene som uttaler seg spesielt om den foreslåtte bestemmelsen om tilleggsvederlag, deriblant *GramArt*, *Gramo* og *IFPI Norge*. Enkelte av disse peker imidlertid på at det er uklarheter knyttet til den praktiske gjennomføringen av bestemmelsen.

IFPI Norge viser til at det kan være utfordringer med å finne de aktuelle medvirkende utøvende kunstnerne på de ulike innspillingene, og mener det bør utarbeides klare retningslinjer for hvordan og når utbetaling skal finne sted. *IFPI Norge* uttaler i den forbindelse:

«Et hovedmål må være at det ikke skal bygges opp en pool av kollektive midler dersom man

ikke finner de rette rettighetshaverne, som igjen blir brukt på formål som ikke var hensikten med ordningen. Etter *IFPI Norges* oppfatning bør det derfor reguleres at midler, hvor man ikke har funnet rett rettighetshaver innen et gitt tidspunkt, legges på toppen av de øvrige midlene for det aktuelle år, slik at midlene fordeles ut til de øvrige rettighetshaverne som hadde krav på supplerende vederlag det aktuelle år.»

GramArt og *MFO* peker på at det kan være tvil om hvem som skal betale vederlaget. *MFO* mener derfor «*det bør fremgå av lovteksten at det er produsenten eller den fysiske eller juridiske personen som er ansvarlig for og som kommer til å dra nytte av inntektene av innspillingen på bakgrunn av retten til å utnytte denne som er betalingsansvarlig*».

Når det gjelder hvilke inntekter som skal danne grunnlaget for tilleggsvederlaget, mener *GramArt* og *Norsk Artistforbund* at også inntekter ved innkopiering må rapporteres og inngå i beregningen.

Flere høringsinstanser kommenterer hvilken oppkreivings- og fordelingsorganisasjon som bør forvalte ordningen med tilleggsvederlag. Foruten *Gramo* selv, mener både *GramArt* og *IFPI Norge* at *Gramo* bør være den organisasjonen som godkjennes for å motta og fordele vederlaget.

MFO mener bestemmelsen bør suppleres med en plikt for tilvirkeren til å la statsautorisert eller godkjent revisor kontrollere opplysningene.

GramArt peker også på behovet for egne sanksjonsbestemmelser, og foreslår at oppkreivings- og fordelingsorganisasjonen gis mulighet til å ilegge dagbøter som kan motregnes i skyldnerens øvrige *Gramo*-vederlag.

GramArt, *Norsk Artistforbund* og *MFO* gir støtte til departementets forslag om at bestemmelsen også skal omfatte mikroforetak. *IFPI Norge* ønsker imidlertid et unntak for slike foretak.

NRK ber departementet presisere at bestemmelsen ikke får anvendelse for utøvere som er eller har vært ansatt i *NRK*, eller for utøvere som får løpende royalty eller vederlag for gjenutsendelse av opptaket. *NRK* ber også om at det presiseres i lovteksten i § 42b at retten til tilleggsvederlag kun gjelder i den forlengede vernetiden på 20 år.

Forleggerforeningen viser til at inntektene og salget av lydbøker som er over 50 år gamle neppe vil øke noe særlig av at vernetiden utvides, og mener derfor det ikke er rimelig at lydbokforlagene skal omfattes av bestemmelsen.

3.4.5 Departementets vurderinger

Direktivet krever at det innføres regler om tilleggsvederlag («supplerende vederlag») som skal ta utgangspunkt i tilvirkerens inntekter fra lydopptaket. Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om en ny bestemmelse om tilleggsvederlag i åndsverkloven § 42b. Blant annet på bakgrunn av innspill i høringen foreslår likevel departementet enkelte justeringer i den foreslåtte ordlyden.

I høringsnotatet ble begrepet «supplerende vederlag» benyttet i forslag til ny bestemmelse. Dette begrepet benyttes også i direktivets ordlyd. Departementet har i forslag til ny bestemmelse valgt å endre dette til «tilleggsvederlag».

Bestemmelsen innebærer at en utøvende kunstner har rett til årlig tilleggsvederlag dersom denne har overdratt rettigheter til en tilvirker mot et engangsvederlag.

Retten til vederlag løper fra hvert hele år når lydopptak som er eldre enn 50 år utnyttes, og består frem til vernetidens utløp. I forslaget til § 42b første ledd fremgår det at retten til tilleggsvederlag inntreffer «*når det er gått 50 år etter utløpet av det året lydopptaket første gang ble utgitt, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, etter utløpet av det året lydopptaket på annen måte ble offentliggjort*». Denne formuleringen gjør det etter departementets syn klart at bestemmelsen kun skal gjelde i den utvidede vernetiden på 20 år, dvs. i perioden mellom 50 og 70 år etter utløpet av det året utgivelse, eventuelt offentliggjøring fant sted.

Tilleggsvederlaget skal baseres på tilvirkerens inntekter fra lydopptaket. Av direktivbestemmelsen fremgår at det skal settes til side et samlet beløp som tilsvarer 20 prosent av inntektene tilvirkeren har hatt fra enerettene til «spredning, reproduksjon og tilgjengeliggjøring» av det aktuelle fonogrammet i året forut for utbetalingen. I forslaget i høringsnotatet ble også direktivets begreper benyttet på de aktuelle enerettshandlingene som skal utgjøre beregningsgrunnlaget for tilleggsvederlaget. Enkelte har i høringen kommentert denne begrepsbruken. På bakgrunn av dette har departementet kommet til at det vil være mer i samsvar med loven for øvrig om begrepene «eksemplarfremstilling» og «tilgjengeliggjøring» benyttes i ordlyden til ny § 42b. Tilsvarende begreper er også benyttet i § 42, og dekker dessuten de handlingene som nevnes i direktivet. Denne justeringen av lovteksten medfører altså ingen realitetsendringer i forhold til høringsnotatets forslag.

I høringen mener *GramArt* og *Norsk Artistforbund* at også inntekter ved innkopiering må inngå i beregningen. Departementet vil til dette bemerke at innkopiering («synkronisering»), dvs. bruk av lydopptak i for eksempel TV-produksjoner, vil være omfattet av begrepet «eksemplarfremstilling» i bestemmelsen.

Inntekter som stammer fra utlån/utleie, vederlag for offentlig fremføring etter § 45b og privatkopieringsvederlag skal ikke medregnes.

Utøverne skal altså kun motta tilleggsvederlag for slik utnyttelse som ellers bare tilvirkeren ville fått. Det samlede beløp skal fordeles på de utøvende kunstnerne som har rett til tilleggsvederlag etter bestemmelsen. Dersom tilvirkeren ikke har inntekter fra lydopptaket, for eksempel dersom opptaket ikke utnyttes kommersielt, har den utøvende kunstneren ikke krav på tilleggsvederlag. Det er bare inntekter som relaterer seg til overføringsavtalen med den utøvende kunstneren som tilvirkeren skal betale vederlag for.

I samsvar med direktivet, skal «inntekt» forstås som inntekter uten fradrag av omkostninger (bruttoinntekt).

Bestemmelsen benytter begrepet «tilvirker» om produsenten. Innholdsmessig har begrepet samme betydning som i § 45. Dersom andre enn tilvirkeren selv foretar ovennevnte utnyttelsehandlinger, skal tilvirkeren sette av 20 prosent av sine inntekter fra avtalen med den som utnytter opptaket. I høringen peker enkelte høringsinstanser på at det kan være tvil om hvem som skal anses som tilvirker og således plikter å betale vederlaget. Departementet vil bemerke at det med tilvirker menes den som til enhver tid er i besittelse av tilvirkerrettighetene, enten det er den opprinnelige tilvirkeren eller en som har fått rettighetene videreoverdratt eller lisensiert eksklusivt til seg. Bestemmelsen kan ikke omgå ved en slik overdragelse og den utøvende kunstneren kan altså gjøre sine rettigheter etter bestemmelsen gjeldende overfor den nye rettsinnehaveren. Departementet ser ikke behov for at dette skal fremgå eksplisitt av lovteksten.

Forleggerforeningen viser i høringen til at inntektene og salget av lydbøker som er over 50 år gamle neppe vil øke særlig av at vernetiden utvides, og mener derfor det ikke er rimelig at lydbokforlagene omfattes av bestemmelsen. Departementet vil bemerke at direktivet imidlertid gjelder alle typer lydopptak, og at det ikke er anledning til å gjøre unntak fra dette. Den foreslåtte bestemmelsen vil følgelig også omfatte lydbøker. Lydbokforlag som har fått overført rettigheter til slike opptak er dermed pliktig til å

betale tilleggsvederlag i den utvidede vernetiden dersom de har slike inntekter som nevnes i bestemmelsen. Kravet vil altså bare utløses dersom det konkrete opptaket genererer inntekter. Selv om det kan innebære en administrativ byrde å håndtere ordningen, vil departementet likevel påpeke at størrelsen på tilleggsvederlaget kun utgjør en begrenset forholdsmessig andel av tilvirkerens inntekter. Departementet kan vanskelig se at dette er urimelig.

NRK ber i høringen departementet presisere at bestemmelsen ikke får anvendelse for utøvere som er eller har vært ansatt i NRK, eller for utøvere som får løpende royalty eller mottar vederlag for gjenutsendelse av opptaket. Departementet vil presisere at i tilfeller hvor utøveren mottar løpende vederlag, vil bestemmelsen ikke komme til anvendelse da den kun regulerer overdragelse mot et engangsvederlag. Disse situasjonene reguleres av forslaget til § 42c. For øvrig vises det til direktivets fortale punkt 17, hvor det heter at direktivet ikke bør berøre nasjonale regler og avtaler som er forenelige med dets bestemmelser, herunder tariffavtaler som er inngått mellom organisasjoner som representerer utøvende kunstnere og organisasjoner som representerer tilvirkere. Departementet deler dette synet, men vil presisere at slike spørsmål må vurderes konkret i det enkelte tilfellet.

Samtidig bør det bemerkes at dersom ansattes utøverrettigheter skal kunne gå over til arbeidsgiver, må det foreligge en rettighetsovergang – enten i form av avtale eller forutsatt i ansettelsesforholdet. Det gjeldende prinsipp i norsk rett er at rettigheter til verk og arbeider frembrakt i ansettelsesforhold, i mangel av annen avtale, vil kunne anses gått over til arbeidsgiveren i den utstrekning det er nødvendig for at ansettelsesforholdet skal nå sitt formål og det dessuten er omfattet av arbeidstakerens oppgaver i arbeidsforholdet å skape slike verk eller arbeider, se Ot.prp. nr. 84 (1991–92) side 21. I den forbindelse stilles det i direktivet ikke noe krav om at rettighetene som følger av bestemmelsene skal være personlige, og det er således ikke noe til hinder for overdragelse fra utøveren til arbeidsgiver.

Departementet opprettholder også forslaget i høringsnotatet om at betalingsplikten skal gjelde alle tilvirkere uavhengig av størrelse. Det er etter departementets syn ikke ønskelig å benytte adgangen direktivet gir til å unnta små tilvirkere (mikroforetak). Departementet legger i den forbindelse vekt på at et unntak ville gå på bekostning av de utøvende kunstnere. I lys av direktivets formål om å forbedre situasjonen for utøvende

kunstnere, ville dette vært uheldig. Selv om administrering av vederlaget for små tilvirkere kan bli krevende, vil det etter departementets syn ofte være tilfeldig om den utøvende kunstneren må forholde seg til en stor eller liten tilvirker. Blant annet vil tilvirkerens posisjon kunne endre seg fra det tidspunktet avtalen med den utøvende kunstneren ble inngått og 50 år frem i tid. I tillegg kan tilvirkerrettighetene være overdratt til andre i løpet av perioden. Et unntak for enkelte tilvirkere ville også kunne føre til uønsket konkurransevidning mellom store og små tilvirkere.

Etter bestemmelsen skal tilvirkeren betale beløpet til en oppkreivings- og fordelingsorganisasjon som skal administrere ordningen. Det foreslås at departementet skal godkjenne denne organisasjonen. Organisasjonen må representere en vesentlig del av utøvende kunstnere til lydopptak som brukes i Norge. Flere høringsinstanser peker på Gramo som en aktuell oppkreivings- og fordelingsorganisasjon. Departementet vil bemerke at eventuell administrering av ordningen vil måtte skje på bakgrunn av søknad om godkjenning.

Organisasjonen skal kreve inn vederlaget og fordele det individuelt mellom vederlagsberettigede utøvende kunstnere, uansett om disse er medlem i organisasjonen eller ikke. Både medlemmer og ikke-medlemmer må behandles likt. Siden vederlaget skal fordeles individuelt, er det etter departementets vurdering heller ikke anledning til å bygge opp kollektive midler som blir brukt på formål som ikke var hensikten med ordningen, slik *IFPI Norge* advarer mot i høringen. Det vises også til direktivets fortale punkt 12, hvor det fremgår at betalingen utelukkende bør forbeholdes utøvende kunstnere hvis fremføringer er tatt opp på fonogram og som har overført eller overdratt sine rettigheter til fonogramprodusenten mot en engangsutbetaling.

Direktivet gir imidlertid anledning til å fastsette nasjonale regler for inntekter som ikke kan fordeles. Departementet foreslår at det i bestemmelsen gis en forskriftshjemmel, slik at det ved eventuelt behov kan fastsettes nærmere regler om godkjenning og administrering av ordningen.

Direktivet gir ingen anvisning på hvordan vederlaget skal fordeles dersom flere utøvende kunstnere har medvirket på opptaket. Departementet ønsker heller ikke å regulere dette i loven, men vil overlate den innbyrdes fordelingen til organisasjonen som skal administrere ordningen.

Bestemmelsen har også et krav om at tilvirkeren skal fremskaffe slik informasjon som er nødvendig for at det skal være mulig å kontrollere

grunnlaget for beregningen av vederlaget. I høringen foreslår *MFO* at bestemmelsen bør suppleres med en plikt til å la revisor kontrollere at opplysningene er riktige. Departementet vil bemerke at tilvirker etter bestemmelsen plikter å utlevere «*enhver opplysning som er nødvendig for å sikre at det årlige tilleggsvederlaget blir betalt*». Dette innebærer etter departementets syn at tilvirkeren også plikter å gi opplysninger til en revisor som handler på vegne av utøveren eller organisasjonen. Departementet ser ikke behov for å presisere dette nærmere i lovteksten.

I høringen peker *GramArt* på behovet for egne sanksjonsbestemmelser, og foreslår at organisasjonen gis mulighet til å ilegge dagbøter. Departementet mener imidlertid at tvister knyttet til bestemmelsen må løses etter alminnelige tviste- og erstatningsregler, og ser derfor ikke behov for særskilte sanksjoner knyttet til denne bestemmelsen spesielt.

I tråd med direktivet foreslås det at retten til tilleggsvederlag skal være ufravikelig (preseptorisk). Den utøvende kunstneren kan dermed ikke gi avkall på retten til tilleggsvederlag.

3.5 Avtaler om løpende vederlag

3.5.1 Direktivet

Enkelte utøvende kunstnere overdrar rettigheter til produsenten mot betaling av løpende vederlag (royalty). Størrelsen på dette vederlaget er ofte basert på antall solgte eksemplarer. Slike avtaler kan gå ut på at utøveren mottar et forskudd på disse utbetalingene, som siden avregnes mot senere opptjent vederlag.

Direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav c tilføyer en ny bestemmelse i vernetidsdirektivet artikkel 3 nr. 2e om avtaler om løpende vederlag. For slike avtaler fremgår det av bestemmelsen at verken forhåndsutbetalinger eller kontraktsmessige fradrag skal trekkes fra betalinger til den utøvende kunstneren etter at det har gått 50 år siden utgivelse, eventuelt offentliggjøring dersom utgivelse ikke har funnet sted. Bakgrunnen for direktivets bestemmelse er at også utøvende kunstnere som har slike avtaler, fullt ut skal dra nytte av forlengelsen av vernetiden. Dette sikres altså ved en «nullstillning» av avtalene, jf. fortalen punkt 14.

Etter direktivet artikkel 1 nr. 4 tilføyes en ny artikkel 10a om overgangsbestemmelser i vernetidsdirektivet. Etter denne bestemmelsen kan medlemsstatene beslutte at royaltyavtaler inngått før 1. november 2013 skal kunne reforhandles etter at det har gått 50 år siden utgivelse, eventu-

elt offentliggjøring. Bakgrunnen for bestemmelsen er å unngå avtaler som er urimelige for den utøvende kunstneren.

3.5.2 Gjeldende rett

En utøvende kunstner står fritt til å overdra rettigheter til et lydopptak. Åndsverkloven regulerer ikke vederlaget for en slik avtale. Dette er dermed opp til avtalepartene å fastsette.

Åndsverkloven har ingen bestemmelser som tilsvarende direktivets regler om at det etter en viss tid ikke skal gjøres fradrag i løpende vederlag.

3.5.3 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble det foreslått en ny bestemmelse i åndsverkloven § 42c som i likhet med direktivet regulerer de tilfeller der en utøvende kunstner har inngått avtale om løpende vederlag (royaltyavtale) med tilvirkeren. Forslaget innebar at det ikke skal gjøres fradrag for forskudd eller andre fradrag i slike utbetalinger i den utvidede vernetiden, dvs. i perioden mellom 50 og 70 år etter utløpet av det året utgivelse eller offentliggjøring fant sted. Etter forslaget kan fradrag likevel skje dersom det uttrykkelig var godkjent av den utøvende kunstneren.

Departementet vurderte i høringsnotatet om det skulle innføres en lovfestet reforhandlingsrett for royaltyavtaler slik som direktivet artikkel 1 nr. 4 åpner for. Det ble imidlertid ikke foreslått noen slik bestemmelse.

3.5.4 Høringen

IFPI Norge viser til at det inngås mange avtaler mellom tilvirkere og utøvere som aldri går i pluss for tilvirkeren. *IFPI Norge* mener derfor det kan fremstå som urimelig for tilvirkeren om denne ikke skal få dekket sine utgifter, og mener det bør være unntak for innspillinger hvor kostnadene ikke er dekket inn. Under enhver omstendighet mener *IFPI Norge* det er viktig med departementets presisering om at fradrag kan skje dersom den utøvende kunstneren har godkjent det.

GramArt, som i hovedsak støtter i departementets forslag, mener imidlertid at bestemmelsen bør være preseptorisk:

«Det vil være svært vanskelig for en utøver å se de langsiktige følgene av å avtale vekk den lovfestede rett som følger av forslaget til § 42c. Med den betydelige skjevhet i forhandlingsmakt mellom plateselskap og utøver, vil en

preseptorisk regel bedre ivareta Endringsdirektivets intensjoner.»

MFO uttaler seg i tilsvarende retning.

NRK peker på at det i lovteksten bør presiseres at bestemmelsen kun gjelder i den forlengede vernetiden på 20 år.

Når det gjelder spørsmålet om reforhandlingsrett, viser *Forleggerforeningen* og *IFPI Norge* til det eksisterende vernet mot urimelige avtaler og støtter departementets vurdering om at det ikke er behov for en lovfestet rett til reforhandling. *Norsk Artistforbund* støtter også denne konklusjonen, men under forutsetning av at spørsmålet om reforhandling av artistavtaler vurderes i forbindelse med den helhetlige revisjonen av åndsverkloven.

GramArt ønsker på sin side en reforhandlingsrett, og ber departementet revurdere sitt syn.

3.5.5 Departementets vurderinger

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om en ny bestemmelse i åndsverkloven § 42c om forbud mot fradrag i løpende vederlag.

Bestemmelsen innebærer at det ikke skal gjøres fradrag for forskuddsbetaling eller andre kontraktsmessige fradrag fra betalingene av det løpende vederlaget til den utøvende kunstneren. Etter overgangsbestemmelsen i forslaget del II nr. 6 skal avtaler om overdragelse som hovedregel automatisk forlenges ut den nye vernetiden, se nedenfor kapittel 5. Forutsatt at avtalen mellom utøver og tilvirker fortsatt løper, vil en forlengelse av vernetiden også medføre at det løpende vederlaget forlenges i tid. Den nye bestemmelsen medfører at avtalevilkår om tilbakebetaling av forskudd eller andre beløp ikke gjelder lengre enn 50 år fra utgivelse, eventuelt offentliggjøring. Etter dette vil avtalen «nullstilles», slik at avtalevilkår om fradrag settes til side.

Etter bestemmelsens ordlyd skal forbudet mot slike fradrag gjelde «*når det er gått 50 år etter utløpet av det året lydopptaket første gang ble utgitt, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, etter utløpet av det året lydopptaket på annen måte ble offentliggjort*». Dette betyr at bestemmelsen kun skal gjelde i den utvidede vernetiden på 20 år, dvs. i perioden mellom 50 og 70 år etter utløpet av det året utgivelse, eventuelt offentliggjøring fant sted.

De p a r t e m e n t e t mener dette kommer klart frem av ordlyden, og ser derfor ikke behov for å presisere dette nærmere slik som *NRK* foreslår.

I høringen mener *IFPI Norge* at det kan fremstå som urimelig for tilvirkeren om denne ikke skal få dekket sine utgifter, og mener det bør være unntak for innspillinger hvor kostnadene ikke er dekket inn. De p a r t e m e n t e t vil bemerke at direktivets intensjon er at den forlengede vernetiden også skal komme utøverne til gode – det er ikke meningen at kun den ene parten skal tilgode ses. Dersom samlede inntekter etter 50 år ikke skulle dekke kostnadene ved den aktuelle produksjonen, vil det etter departementets syn være mest naturlig at tilvirkeren selv har risikoen for dette.

Enkelte høringsinstanser ønsker at bestemmelsen skal være ufravikelig (preseptorisk), noe som vil hindre at det inngås avtaler som avviker fra bestemmelsen. De p a r t e m e n t e t ser at det kan være vanskelig for en utøvende kunstner fullt og helt å overskue konsekvensene av avtalevilkår som først får virkning 50 år frem i tid. Likevel mener departementet det må være opp til partene å avgjøre hvilke vilkår som skal gjelde for avtalen. Departementet opprettholder med dette høringsnotatets forslag om at bestemmelsen kan fravikes ved avtale.

Når det gjelder spørsmålet om reforhandlingsrett av royaltyavtaler, står de p a r t e m e n t e t fast ved at det ikke er behov for en slik bestemmelse. Som i høringsnotatet vises det til at den generelle lempingsregelen i avtaleloven § 36 kan få anvendelse også på denne type avtaler. Bestemmelsen åpner for at en avtale kan settes til side eller endres dersom det vil være urimelig eller i strid med god forretningsskikk å gjøre den gjeldende. I vurderingen skal det ikke bare tas hensyn til avtalens innhold, partenes stilling og forhold ved avtalens inngåelse, men også senere inntrådte forhold og omstendighetene for øvrig. Departementet viser også til at samme standpunkt ble tatt da vernetiden for nærstående rettigheter ble utvidet fra 25 til 50 år, jf. Ot.prp. nr. 34 (1987–88), samt ved gjennomføringen av vernetidsdirektivet, jf. Ot.prp. nr. 54 (1994–95).

Departementet vil imidlertid se an situasjonen og vurdere spørsmålet på ny dersom det er behov for det. I den forbindelse bemerkes det at partene står fritt til å avtale endringer i avtalevilkår mv. uten at dette reguleres i loven.

3.6 Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

Som følge av at direktivet krever endringer i vernetiden og beregningen av denne, kan det oppstå enkelte overgangsproblemer. Bl.a. på denne bak-

grunn foreslår departementet at det i forslaget del II gis egne ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser. Disse bestemmelsene omtales nærmere under merknadene til de enkelte bestemmelsene i kapittel 5.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Gjennomføring av direktiv 2011/77/EU forventes å ha begrensede økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige. Forslaget sikrer utøvende kunstnere og tilvirkere en vernetid for rettigheter til lydopptak som er 20 år lengre enn etter dagens regler. I den grad det offentlige benytter lydopptak på en slik måte at det etter gjeldende regler må betales til rettighetshaverne for bruken, vil betalingsperioden forlenges som følge av at vernetiden utvides. Forslaget til endringer om beregningen av vernetiden for musikkverk med tekst antas ikke å ha vesentlige økonomiske konsekvenser for det offentlige.

Gjennomføring av direktivet antas å ha positive økonomiske konsekvenser for utøvende kunstnere og tilvirkere av lydopptak, mens det kan medføre økte kostnader for brukere av slike opptak.

For utøvende kunstnere og tilvirkere med rettigheter i lydopptak kan forslaget om utvidelse av vernetiden medføre økte inntekter. Forslaget om å innføre et tilleggsvederlag for utøvende kunstnere som har overdratt rettighetene til et lydopptak mot et engangsvederlag, vil også kunne få positive økonomiske konsekvenser for utøvende kunstnere. Tilsvarende vil gjelde bestemmelsen om at det ikke skal gjøres fradrag i løpende vederlag. Utøvende kunstners inntekter fra disse bestemmelsene vil imidlertid gå på bekostning av inntektene til tilvirkerne. Departementet peker i

den forbindelse på at dette er inntekter som uten unntak er et resultat av den utvidede vernetiden, og at en omfordeling av inntekter til fordel for utøvende kunstnere i den forbindelse ikke er urimelig.

Departementet antar at det vil være administrative konsekvenser knyttet til innkreving, fordeling og administrasjon av tilleggsvederlaget som skal utføres av en oppkrevings- og fordelingsorganisasjon som er godkjent av departementet. Det forutsettes at disse kostnadene dekkes av inntekter fra ordningen.

For brukere som utnytter lydopptak som er eldre enn 50 år, vil forslaget kunne medføre økte utgifter. Når det gjelder offentlig fremføring av lydopptak, jf. § 45b, vil imidlertid den utvidede vernetiden ha begrenset praktisk betydning. Etter gjeldende rett skal det for offentlig fremføring av lydopptak som ikke er vernet, betales avgift til Fond for utøvende kunstnere, jf. § 45b femte ledd. Utvidelse av vernetiden vil for slik bruk kun ha den eventuelle konsekvens at en større andel av de innkrevde midlene vil gå til individuell fordeling til den enkelte utøvende kunstner og tilvirker etter § 45b første ledd.

Forslaget til en egen regel om beregningen av vernetiden for musikkverk med tekst antas ikke å ha vesentlige økonomiske konsekvenser verken for rettighetshavere eller brukere av slike verk.

5 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til § 40

I *andre* og *tredje punktum* er det foretatt mindre justeringer av ordlyden for å gjøre bestemmelsen klarere. Disse justeringene medfører ingen realitetsendringer.

Bestemmelsen i *nytt fjerde punktum* i paragrafen er en særlig regel om vernetid for verk hvor både musikk og tekst er frembrakt med henblikk på dette verket. Regelen omfatter musikkverk som flere har bidratt til og der musikk og tekst er skapt for å anvendes sammen. Det vesentlige er at musikken og teksten er frembrakt i en eller annen form for fellesskap, og at disse elementene er ment å utgjøre en helhet. For slike verk skal vernetiden være i opphavsmannens levetid og 70 år fra utløpet av dødsåret for den lengstlevende av tekstforfatteren og komponisten. I vernetiden er musikken og teksten beskyttet i sammensatt form, men disse er også selvstendige verk som kan skilles ut og benyttes uavhengig av hverandre. Bestemmelsen påvirker ikke den enkelte opphavsmanns råderett over sin del (musikken eller teksten) og heller ikke vernetiden for den enkelte del av det sammensatte verket separat. De foreslåtte endringene berører altså bare beregningen av vernetiden for slike verk i sammensatt form.

Som det fremgår av overgangsbestemmelsen i forslaget del II nr. 2, vil endringen få virkning for musikkverk med tekst hvor musikken eller teksten er vernet i et land innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS) 1. november 2013, og for musikkverk med tekst som skapes etter denne dato.

Til § 42 andre ledd

I *første punktum* er det foretatt en mindre justering av ordlyden.

Endringen i *andre punktum* gjelder beregningen av vernetiden for utøvende kunstners rettigheter til filmopptak. Bestemmelsen er delt opp, slik at *andre punktum* nå kun omhandler opptak i form av film, mens lydopptak reguleres i *nytt tredje punktum*. I bestemmelsen er «utgis» tilføyd

i tillegg til «offentliggjøres». Dette er ikke ment å innebære noen realitetsendring, jf. punkt 3.2.5 i de alminnelige merknadene til forslaget ovenfor. Endringen foreslås for at teksten skal være mer i samsvar med direktivets ordlyd – og innebærer også en nordisk harmonisering. Det fremgår at hvis opptaket utgis eller offentliggjøres i løpet av tidsrommet som fremgår av første punktum, er det utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort som er utgangspunktet for beregningen av vernetiden. Det er det første av tidspunktene for hhv. utgivelse og offentliggjøring som legges til grunn for beregningen.

I *nytt tredje punktum* innføres en ny regel som utvider vernetiden for utøvende kunstners rettigheter til lydopptak. Vernetiden for rettigheter i slike opptak endres fra 50 til 70 år. Den utvidede vernetiden vil bare gjelde lydopptak som er utgitt eller offentliggjort innen 50 år etter utløpet av det året fremføringen fant sted. Vernetiden vil i slike tilfeller opphøre etter 70 år, regnet fra utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort. Det er det første av tidspunktene for hhv. utgivelse og offentliggjøring som legges til grunn for beregningen. Den utvidede vernetiden gjelder bare for utøvende kunstners rettigheter til lydopptak som var vernet 1. november 2013 og for slike lydopptak som er innspilt etter denne dato, jf. forslaget del II nr. 3. Den utvidede vernetiden vil ikke gjelde for lydopptak i audiovisuelle produksjoner. Det vises for øvrig til de alminnelige merknadene til forslaget, jf. punkt 3.2.5 ovenfor.

Til § 42a

Bestemmelsen er ny, og gir i *første ledd* en utøvende kunstner som har overdratt rettigheter i et lydopptak en rett til på visse vilkår å heve avtalen med tilvirker (produsent) når det er gått 50 år etter utløpet av det året da lydopptaket ble utgitt. Dersom opptaket ikke utgis, skal de 50 årene regnes fra utløpet av det året lydopptaket på annen måte ble offentliggjort. Bestemmelsen gjelder dermed kun i den utvidede vernetiden (dvs. perioden mellom 50 og 70 år etter utløpet av det året utgivelse eller eventuelt annen offentliggjøring

fant sted, jf. § 45 andre ledd). Forutsetningen for denne hevingsretten er imidlertid at tilvirkeren ikke tilbyr et tilstrekkelig antall eksemplar av lydopptaket for salg (første ledd bokstav a) og heller ikke stiller lydopptaket til rådighet på en slik måte at allmennheten selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket (første ledd bokstav b). Dersom tilvirkeren foretar begge disse handlingene, kan avtalen ikke heves.

Vilkåret i *bokstav a* om at tilvirkeren ikke «tilbyr et tilstrekkelig antall eksemplar av lydopptaket for salg» skal i henhold til direktivet forstås i samsvar med Romakonvensjonen, der begrepet «utgivelse» er definert. Utgivelse forstås her på samme måte som i åndsverkloven § 8 andre ledd, der det avgjørende er om et rimelig antall eksemplar er brakt i handelen. Om vilkåret i bokstav a er oppfylt vil bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfellet, for eksempel i lys av avtalen og markedets etterspørsel. Det stilles ikke krav til faktisk gjennomført salg – det avgjørende er at lydopptaket i form av fysiske eksemplar blir tilgjengelig for allmennheten i handelen.

Vilkåret i *bokstav b* om at lydopptaket skal stilles til rådighet på forespørsel vil være oppfylt om tilvirkeren tilbyr distributører lisenser for slik bruk på markedsmessige vilkår. Vilkåret vil også være oppfylt om tilvirkeren selv tilbyr opptaket direkte i brukermarkedet, men det er imidlertid ikke noe krav om at tilvirkeren på egenhånd må foreta denne tilgjengeliggjøringen dersom distributører ikke ønsker å gjøre dette på markedsmessige vilkår. Det vesentlige etter bestemmelsen er at tilvirkeren på normal måte må tilby opptaket i markedet med sikte på at opptaket skal inngå i distributørenes på forespørsel-tjenester, for eksempel på Internett.

Det er imidlertid bare avtaler som omfatter den bruk som er angitt i bokstav a og b, som kan heves med grunnlag i denne bestemmelsen. Hva som er avtalt, må bero på en tolkning av avtalen. For eksempel vil eldre avtaler ikke si noe om den bruk som er angitt i bokstav b. Det vil da bero på en tolkning av den aktuelle avtalen om denne bruken er omfattet eller ikke. Bare dersom den er omfattet, kan tilvirkeren foreta denne utnyttelsen. Og bare dersom den er omfattet, kan en manglende utøvelse av bruken gi hevingsgrunn etter denne bestemmelsen. I tilfeller hvor det foreligger avtale om bare én av utnyttelsesformene i forslaget til § 42a, vil hevingsretten foreligge dersom denne utnyttelsesformen ikke utnyttes (og de øvrige vilkår er oppfylt).

Etter bestemmelsens *andre ledd* pålegges den utøvende kunstneren en plikt til å varsle tilvirke-

ren om at kunstneren ønsker heving av avtalen. Det stilles i utgangspunktet ikke formkrav til slikt varsel, men av bevismessige grunner bør dette gis skriftlig. Etter å ha mottatt varsel har tilvirkeren ett års frist på å utføre begge de utnyttelseshandlinger som nevnt i bestemmelsens bokstav a og b. I motsatt fall kan den utøvende kunstneren heve avtalen. Både krav om utnyttelse og erklæring rettes til den som besitter tilvirkerrettighetene på tidspunktet for hhv. varsel og hevingserklæring.

I bestemmelsens *tredje ledd* reguleres tilfeller der flere utøvende kunstnere medvirker på opptaket. Av *første punktum* fremgår det at avtalen i slike tilfeller må heves av samtlige utøvere i fellesskap, jf. § 6. Bestemmelsen utelukker med dette individuell hevingsrett i de tilfeller hvor det er flere utøvere som har medvirket på lydopptaket. Etter *andre punktum* skal tilvirker på anmodning gi opplysninger om hvem som besitter rettighetene til opptaket.

I bestemmelsens *fjerde ledd* fastslås at ved heving av avtalen opphører tilvirkerens (egne) rettigheter etter § 45 til lydopptaket avtalen gjelder. Samtidig faller tilvirkerens vederlagsrett etter § 45b bort.

Bestemmelsens *femte ledd* gir anvisning på at den utøvende kunstneren ikke kan gi avkall på hevingsretten etter bestemmelsen. Hevingsretten er altså en ufravikelig rettighet som den utøvende kunstneren ikke kan fraskrive seg i avtale.

For øvrig vises det til de alminnelige merkningene til forslaget, jf. punkt 3.3.5 ovenfor.

Til § 42b

Bestemmelsen er ny, og gir regler om rett til et årlig tilleggsvederlag for utøvende kunstnere som har overdratt rettigheter til lydopptak av en fremføring og avtalt engangsvederlag. Den utøvende kunstneren har rett til slikt vederlag fra tilvirkeren (produsenten) for hvert hele år når det er gått 50 år etter utløpet av året da lydopptaket første gang ble utgitt, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, etter utløpet av det året lydopptaket på annen måte ble offentliggjort, jf. bestemmelsens *første ledd*. Bestemmelsen gjelder dermed kun i den utvidede vernetiden (dvs. perioden mellom 50 og 70 år etter utløpet av det året utgivelse eller eventuelt annen offentliggjøring fant sted, jf. § 45 andre ledd).

I *andre ledd* gis regler om beregningen av tilleggsvederlaget. Tilvirkeren skal for hvert lydopptak sette av et samlet beløp som svarer til 20 prosent av tilvirkerens inntekter fra eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring av lydopptaket i året

forut for det år som vederlaget skal betales, jf. *første punktum*. Kravet vil bare utløses dersom det konkrete lydopptaket genererer inntekter. Det samlede beløp skal fordeles på de utøvende kunstnerne som har medvirket på opptaket. Med «inntekt» menes tilvirkerens inntekter før kostnader trekkes fra. Tilvirkerens inntekter fra utleie av lydopptaket, kompensasjon for eksemplarframstilling til privat bruk etter § 12 første ledd og vederlag for offentlig fremføring etter § 45b skal ikke tas med i beregningen, jf. *andre punktum*.

Bestemmelsens *tredje ledd* fastsetter at tilleggsvederlaget overfor de vederlagspliktige må gjøres gjeldende gjennom en oppkreivings- og fordelingsorganisasjon som er godkjent av departementet og som representerer en vesentlig del av utøvende kunstnere til lydopptak som brukes i Norge, jf. *tredje ledd første punktum*. Videre er det i *tredje ledd andre punktum* gitt en forskriftshjemmel for å gi nærmere regler i forbindelse med godkjenning av oppkreivings- og fordelingsorganisasjon og administrering av ordningen. Slike regler skal i henhold til bestemmelsen kunne fastsettes av departementet.

Fjerde ledd gir regler om plikt for tilvirkeren til å utlevere opplysninger. Plikten gjelder enhver opplysning som kan være nødvendig for å sikre beregning og betaling av det årlige tilleggsvederlaget. Tilvirkeren skal utlevere slike opplysninger etter anmodning fra den utøvende kunstneren eller godkjent oppkreivings- og fordelingsorganisasjon (som nevnt i *tredje ledd*).

Femte ledd gir anvisning på at den utøvende kunstneren ikke kan gi avkall på retten til tilleggsvederlag. Retten til slikt vederlag er altså ufravikelig, slik at kunstneren ikke kan fraskrive seg denne i avtale.

Til § 42c

Bestemmelsen er ny, og regulerer tilfeller der en utøvende kunstner har overdratt rettigheter til et lydopptak til en tilvirker (produsent) og inngått avtale om løpende vederlag (royaltyavtale). Bestemmelsen fastslår at i slike tilfeller skal verken forskuddsbetaling eller kontraktsmessige fradrag trekkes fra i betalingene av det løpende vederlaget når det er gått 50 år etter utløpet av det året da lydopptaket første gang ble utgitt, jf. *første punktum*. Dersom opptaket ikke utgis, skal de 50 årene regnes fra utløpet av det året lydopptaket på annen måte ble offentliggjort. Slike fradrag i det løpende vederlaget skal altså ikke foretas i den utvidede vernetiden (dvs. perioden mellom 50 og 70 år etter utløpet av det året utgivelse eller even-

tuelt annen offentliggjøring fant sted, jf. § 45 andre ledd). Dersom den utøvende kunstneren uttrykkelig har godkjent det, kan fradrag likevel skje, jf. *andre punktum*.

Til § 45 andre ledd

I *første punktum* er det foretatt en mindre justering av ordlyden.

Endringen i *andre punktum* gjelder beregningen av vernetiden for tilvirkeres rettigheter til filmopptak. Bestemmelsen er delt opp, slik at *andre punktum* nå kun omhandler opptak i form av film, mens lydopptak reguleres i nytt *tredje* og *fjerde punktum*. I bestemmelsen er «utgis» tilføyd i tillegg til «offentliggjøres». Dette er ikke ment å innebære noen realitetsendring, jf. punkt 3.2.5 i de alminnelige merknadene til forslaget ovenfor. Endringen foreslås for at teksten skal være mer i samsvar med direktivets ordlyd – og innebærer også en nordisk harmonisering. Det fremgår at hvis opptaket utgis eller offentliggjøres i løpet av tidsrommet som fremgår av *første punktum*, er det utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort som er utgangspunktet for beregningen av vernetiden. Det er det første av tidspunktene for hhv. utgivelse og offentliggjøring som legges til grunn for beregningen.

I *nytt tredje* og *fjerde punktum* er det gitt en ny regel som utvider vernetiden for tilvirkeres rettigheter til lydopptak i tillegg til at utgangspunktet for beregningen endres. Vernetiden for rettigheter i slike opptak endres fra 50 til 70 år. Den utvidede vernetiden vil bare gjelde lydopptak som er utgitt eller offentliggjort innen 50 år etter utløpet av det året innspillingen fant sted. Vernetiden vil i slike tilfeller opphøre etter 70 år, beregnet fra utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt. Dersom utgivelse ikke foretas i perioden på 50 år fra innspilling, men lydopptaket i stedet på annen måte offentliggjøres i samme periode, varer vernet i 70 år etter utløpet av det året opptaket første gang på annen måte ble offentliggjort. Bestemmelsen innebærer at vernetiden for tilvirkeres rettigheter til lydopptak alltid skal regnes fra første utgivelse dersom dette skjer innen 50 år etter utløpet av det året innspillingen fant sted, uavhengig av om lydopptaket på annen måte offentliggjøres før utgivelse finner sted. Dette til forskjell fra bestemmelsen om filmopptak, jf. *andre punktum*, og vernetiden for utøvende kunstners rettigheter, jf. § 42 andre ledd. Den utvidede vernetiden vil ikke gjelde for lydopptak i audiovisuelle produksjoner. Det vises for øvrig til de alminnelige merknadene til forslaget, jf. punkt 3.2.5 ovenfor.

Den utvidede vernetiden gjelder bare for tilvirkeres rettigheter til lydopptak som var vernet 1. november 2013 og for lydopptak som er innspilt etter denne dato, jf. forslaget del II nr. 3.

Til § 45b

Paragrafen foreslås endret som en konsekvens av endringene i § 45 samt innføringen av en ny § 42a, jf. punkt 3.3.5 ovenfor. Endringen i *første ledd første punktum* innebærer at gjeldende henvisning til vernetiden i § 45 strykes. Vederlagsplikten varighet angis i stedet selvstendig i *nytt sjette ledd*. Etter bestemmelsen settes denne til 70 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort. Dette svarer til den foreslåtte formuleringen i § 42 andre ledd nytt tredje punktum som regulerer vernetiden for utøvende kunstners rettigheter i lydopptak, og det vises til merknadene til denne bestemmelsen. Det bemerkes her at lydopptaket som sådan vil være vernet og omfattet av vederlagsplikten etter § 45b i hele 70-årsperioden uavhengig av om avtale om opptaket er hevet etter § 42a og tilvirkerrettighetene som en følge av dette er falt bort. Det skal altså kreves inn fullt vederlag også for slike opptak. For mer om dette samt fordeling av innkrevde midler for slike opptak, vises det til de alminnelige merknader ovenfor, jf. punkt 3.3.5.

Til § 51

Endringen innebærer at § 42b er tilføyd i oppregningen av bestemmelser med godkjenningsordning der departementet kan gi utfylling av reglene i tjenesteloven. Det er i tillegg foretatt en presisering om at slike regler gis i forskrift. I den nye bestemmelsen om tilleggsvederlag i § 42b fremgår det at vederlaget må gjøres gjeldende gjennom oppkrevings- og fordelingsorganisasjon som er godkjent av departementet. Endringen sikrer at departementet i forskrift også for denne godkjenningsordningen kan gi supplerende saksbehandlingsregler til tjenestelovens regler.

Til ikrafttredelsesbestemmelsen og overgangsbestemmelsene

Loven del II inneholder ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser.

Etter *nr. 1* skal loven gjelde fra den tid Kongen bestemmer. I tilfelle det vil bli aktuelt å sette bestemmelsene i kraft fra forskjellige tidspunkt er det åpnet for dette.

Etter direktivet artikkel 1 nr. 3 skal bestemmelsen om beregningen av vernetiden for musikkverk med tekst, jf. forslag til endringer i § 40, få anvendelse på slike verk der enten musikk eller teksten er vernet i en medlemsstat 1. november 2013 og på musikkverk med tekst som skapes etter denne dato. Departementet foreslår en tilsvarende overgangsbestemmelse i *nr. 2*. I praksis vil bestemmelsen medføre en gjenoppliving av rettigheter i de tilfeller hvor et verk er falt i det fri, men hvor dette verket i henhold til forslaget § 40 har en slik tilknytning til enten musikk eller tekst som fortsatt er vernet. Begge verkene vil da være vernet om disse benyttes i sammensatt form.

I forbindelse med den foreslåtte forlengelsen av vernetiden for rettigheter til lydopptak, jf. forslag til endringer i §§ 42 og 45, kan det oppstå spørsmål om håndteringen av lydopptak som i dag er eldre enn 50 år men yngre enn 70 år. Vernetiden til disse opptakene er etter gjeldende regler utløpt. I tråd med direktivet artikkel 1 nr. 3 inneholder forslaget i *nr. 3* overgangsbestemmelser som tar sikte på å regulere dette.

Etter *nr. 3* vil utvidelse av vernetiden kun få anvendelse på rettigheter som eksisterer den 1. november 2013 og på lydopptak som innspilles etter denne datoen. Det vil dermed ikke skje noen gjenoppliving av rettigheter til lydopptak som er utløpt før 1. november 2013. For lydopptak som har falt i det fri i perioden fra 1. november 2013 og frem til lovens ikrafttredelse, vil det imidlertid skje en gjenoppliving av rettigheter. Overgangsregelen vil også få anvendelse på reglene om heving i forslaget § 42a, tilleggsvederlag i forslaget § 42b, overdragelse mot løpende vederlag i forslaget § 42c samt angivelse av vederlagspliktens lengde i forslaget § 45b.

Bakgrunnen for at de ovennevnte overgangsbestemmelsene har 1. november 2013 som skjæringspunkt, er at dette er fristen EU-landene har til å gjennomføre direktivet. Dette tidspunkt er også skjæringspunktet for hvilke musikkverk med tekst og lydopptak direktivet forplikter medlemsstatene til å verne i henhold til nye vernetider. Tilsvarende skjæringspunkt legges også til grunn i forslaget her. På denne måten unngår man en usikker retts-tilstand med hensyn til hvilke verk og lydopptak som er vernet etter de nye bestemmelsene.

I forbindelse med at endringene i vernetiden etter forslaget her kan føre til en viss gjenoppliving av rettigheter, oppstår også enkelte overgangsproblemer. Musikkverk med tekst og lydopptak som har falt i det fri kan inntil gjenoppliving fritt benyttes. Når slike verk og lydopptak på

ny blir vernet, reiser dette spørsmål om hvordan man skal forholde seg til handlinger utført i perioden før gjenoppliving. Dette er regulert i *nr. 4*.

Direktivet artikkel 1 nr. 3 har en overgangsregel som inntas i artikkel 10 nytt nummer 6 i vernetidsdirektivet. Etter denne bestemmelsen berører ikke endringene i beregningen av vernetiden for musikkverk med tekst «utnyttninger som har funnet sted før 1. november 2013». Medlemsstatene skal i den forbindelse vedta nødvendige bestemmelser for å verne særlig tredjemanns ervervede rettigheter. Det nærmere innholdet av slike overgangsbestemmelser er overlatt til nasjonal lovgivning å regulere. I høringsnotatet ble det foreslått en slik bestemmelse i tilknytning til overgangsbestemmelsen som gjaldt musikkverk med tekst. I likhet med direktivet var skjæringspunktet for slik utnyttelse satt til 1. november 2013.

Norsk Musikkforleggerforening påpeker i høringsnotatet at forslaget vil kunne få uheldige konsekvenser for utgivelser som skjer mellom denne datoen og gjennomføringen av direktivet, og foreslår på den bakgrunn at departementet benytter et senere skjæringspunkt. Departementet er enig i dette, og foreslår derfor at skjæringspunktet for denne overgangsbestemmelsen endres til ikrafttredelsen av loven.

Siden den norske gjennomføringen også vil kunne medføre gjenoppliving av rettigheter til lydopptak, foreslår departementet at overgangsbestemmelsen også gis anvendelse på forslaget §§ 42 og 45 om endringer av vernetiden for utøvende kunstnere og tilvirkere.

I overgangsbestemmelsen fremgår det at endringene ikke gjelder for handlinger som er utført eller rettigheter som er ervervet før ikrafttredelsen av loven. En eventuell gjenoppliving vil dermed ikke ha tilbakevirkende kraft når det gjelder bruk av slike verk som er foretatt før nevnte dato.

Overgangsbestemmelse nr. 4 innebærer at de nye vernetider ikke får noen betydning overfor allerede utførte handlinger som etter eldre regler var rettmessige. Dette kan for eksempel være eksemplar som er fremstilt før endringslovens ikrafttredelse. Bestemmelsen gir imidlertid ikke rett til å fremstille eksemplar av musikkverk med tekst eller lydopptak etter at loven har trådt i kraft, selv om dette var planlagt eller forberedt. I slike tilfeller må samtykke innhentes fra de som etter de nye vernetidsbestemmelsene har rettigheter i verket eller lydopptaket.

For så vidt gjelder eksemplar som er fremstilt før loven er trådt i kraft, må disse kunne spres videre og vises offentlig uten hinder av de nye ver-

netider. Som ved tidligere endringer i åndsverkloven, legger departementet til grunn at bestemmelsen i § 60 også vil gjelde i forholdet mellom åndsverkloven og senere endringslover, med mindre ikke annet bestemmes i endringsloven. Dette innebærer at eksemplar som rettmessig er fremstilt også må kunne spres videre til allmennheten og vises offentlig i henhold til § 60 andre ledd, uten hinder av de nye bestemmelsene som følger av endringsloven her.

At endringsloven etter overgangsbestemmelse nr. 4 heller ikke berører «rettigheter som er ervervet» før lovens ikrafttredelse, betyr at de avtaler som måtte være inngått fortsatt vil gjelde. Hvorvidt overdragelse av råderett til et verk eller lydopptak omfatter nye vernetider, vil avhenge av en tolkning av de enkelte avtaler.

I tillegg til overgangsbestemmelser som skal beskytte allerede utførte opphavsrettslig relevante handlinger som etter eldre regler var rettmessige, oppstår også spørsmålet om det er behov for å fastsette særskilte bestemmelser (i tillegg til § 60) som under visse omstendigheter gir adgang til å utnytte verk eller lydopptak som er resultat av handlinger utført i henhold til overgangsbestemmelse nr. 4. I perioden hvor et verk eller lydopptak er falt i det fri, vil det uten hinder av åndsverkloven kunne igangsettes produksjoner som for eksempel skal kunne fremføres offentlig. Dette bør vedkommende ha en viss grad av berettiget forventning om å kunne fullføre uten hinder av de nye vernetidene.

Departementet har vært noe i tvil om det er nødvendig med slike særskilte bestemmelser. For det første vil det etter departementets vurdering være et begrenset antall verk og lydopptak hvor gjeldende vernetid er utløpt og som fortsatt utnyttes kommersielt. For det andre er det en relativt kort periode de aktuelle musikkverk med tekst og lydopptak har vært uten vern, med de faktiske begrensninger dette har hatt når det gjelder i hvor stor grad utnyttelse i denne tiden har funnet sted. Departementet har likevel kommet til at det for sikkerhets skyld bør etableres regler som regulerer enkelte tilfeller av bruk, og foreslår på den bakgrunn en særskilt bestemmelse i *nr. 5* som omhandler offentlig fremføring. Ved utforming av bestemmelsen er det lagt vekt på at en slik overgangsbestemmelse ikke skal gjøre de nye vernetidene illusoriske ved at den gir for vid og langvarig utnyttelsesadgang.

Overgangsbestemmelsen i nr. 5 tar sikte på å avhjelpe de praktiske vanskeligheter som kan oppstå med tredjeparts klarering av rettigheter til offentlig fremføring på grunn av nye vernetider. Bestemmelsen gjelder når film- og lydopptak som

inneholder andre musikkverk med tekst eller lydopptak er inkorporert i opptaket, og hvor de aktuelle inkorporerte elementene ikke var vernet da opptaket ble gjort. I slike tilfeller vil det etter bestemmelsen være adgang til å offentlig fremføre slike opptak også etter lovendringens ikrafttredelse uten å måtte innhente samtykke fra de rettighetshaverne hvis vernetid er gjenopplivet. Etter departementets vurdering vil dette avhjelpe praktiske klareringsproblemer når opptak er sammensatt av ulike elementer. Bestemmelsen gjelder ikke offentlig fremføring av rene ettergjøringer av eksisterende lydopptak. Forutsetningen er altså at de aktuelle elementene inngår i et annet opptak, for eksempel som følge av bearbeidelser.

Bestemmelsen gjelder kun offentlig fremføring av opptaket. Siden tvangslisensbestemmelsen i § 45b uansett vil hjemle offentlig fremføring av lydopptak (med unntak av på forespørsel), vil overgangsbestemmelsen i praksis kun være relevant der den offentlige fremføringen faller inn under rettighetshaverens enerett.

For eksempel innebærer bestemmelsen at det for fremføring av film ikke skal være nødvendig å klarere rettigheter pga. gjenoppliving av vernetider for verk eller lydopptak som inngår i en film som er tatt opp før endringsloven. Det er hensynet til berettigede forventninger hos tredjeparter som begrunner en overgangsregel som denne – en filmtilvirker som da opptaket gjøres ikke har foranledning til å klarere bruk av verk eller lydopptak der vernetiden etter dagjeldende bestemmelser var utløpt, skal uten hensyn til de nye vernetider ha adgang til å utnytte opptaket ved fremføring av filmen.

Det foreslås en absolutt tidsfrist med hensyn til den utnyttelse som er hjemlet i overgangsbestemmelse nr. 5. Fristen er satt til 1. januar 2020. Fra dette tidspunkt må det også for bruk av de nevnte opptakene klareres rettigheter for offentlig

fremføring for de verk eller lydopptak hvis vern er gjenopplivet og som inngår i slike opptak.

Direktivet artikkel 1 nr. 4 har også en overgangsregel som inntas i en ny artikkel 10a nr. 1 i vernetidsdirektivet. Etter denne bestemmelsen skal avtaler om overdragelse av en utøvende kunstners rettigheter til lydopptak automatisk forlenges ut den nye vernetiden. Departementet har tatt inn en tilsvarende bestemmelse i *nr. 6*. For også å fange opp avtaler som inngås i tidsrommet mellom 1. november 2013 og endringslovens ikrafttredelse, er skjæringstidspunktet til forskjell fra direktivet og forslaget i høringsnotatet endret til ikrafttredelsen av endringsloven. Bestemmelsen omfatter både overdragelsesavtaler som går ut på at utøvende kunstner skal motta et engangsvederlag og løpende vederlag, og gjelder med mindre annet er avtalt mellom partene.

Bestemmelsen gjelder imidlertid ikke avtaler som gjelder musikkverk med tekst, jf. forslaget til endringer i § 40. For denne type avtaler må det bero på en tolkning av de avtaleforhold som berøres av endringen, hvem den nye vernetiden skal komme til gode. Dette må gjelde både i situasjoner der verk som er falt i det fri gjenopplives, og der verk får en forlenget vernetid ved endringsloven. Denne fortolkningen må bero på alminnelige kontraktsrettslige prinsipper og de særskilte hensyn som kan gjøre seg gjeldende i det enkelte forhold.

Kulturdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i åndsverkloven (gjennomføring av endringer i EUs vernetidsdirektiv).

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i åndsverkloven (gjennomføring av endringer i EUs vernetidsdirektiv) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i åndsverkloven (gjennomføring av endringer i EUs vernetidsdirektiv)

I

I lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. gjøres følgende endringer:

§ 40 skal lyde:

Opphavsretten varer i opphavsmannens levetid og 70 år etter utløpet av hans dødsår. For de verk som er nevnt i § 6, regnes de 70 årene fra utløpet av den lengstlevende opphavsmanns dødsår. For filmverk regnes de 70 årene fra utløpet av dødsåret for den lengstlevende av hovedregissøren, forfatteren av filmmanuskript, dialogforfatteren og komponisten av musikk som er frembrakt med henblikk på filmminnspillingen. For musikkverk der både tekst og musikk er frembrakt med henblikk på verket, regnes de 70 årene fra utløpet av dødsåret for den lengstlevende av tekstforfatteren og komponisten.

§ 42 andre ledd skal lyde:

Vernet etter denne bestemmelse varer i 50 år etter utløpet av det året fremføringen fant sted. Dersom en film utgis eller offentliggjøres i løpet av tidsrommet nevnt i første punktum i leddet her, varer vernet i 50 år etter utløpet av det året opp-taket første gang ble utgitt eller offentliggjort. Dersom et lydopptak utgis eller offentliggjøres i løpet av tidsrommet nevnt i første punktum i leddet her, varer vernet i 70 år etter utløpet av det året opp-taket første gang ble utgitt eller offentliggjort.

Ny § 42a skal lyde:

En utøvende kunstner som har overdratt rettigheter til et lydopptak til en tilvirker, kan heve avtalen når det er gått 50 år etter utløpet av det året lydopptaket første gang ble utgitt, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, etter utløpet av det året lydopptaket på annen måte ble offentliggjort, hvis tilvirkeren ikke:

- a) tilbyr et tilstrekkelig antall eksemplarer av lydopptaket for salg, og
- b) stiller lydopptaket til rådighet på en slik måte at allmennheten selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket.

Den utøvende kunstneren må varsle tilvirkeren om at han vil benytte seg av hevingsretten etter paragrafen her. Dersom tilvirkeren ikke utfører handlingene som nevnt i første ledd bokstav a og b innen ett år etter å ha mottatt varsel, kan avtalen heves.

Hvis flere utøvende kunstnere medvirker på et lydopptak, må alle være enig om det dersom avtalen skal heves. Når flere har medvirket på et lydopptak skal tilvirkeren, dersom en utøvende kunstner anmoder om det, gi opplysninger om hvem som har rettigheter til opptaket.

Hvis en avtale heves etter denne bestemmelse, opphører tilvirkerens rettigheter etter § 45 og § 45b til lydopptaket som avtalen gjelder.

Det kan ikke gis avkall på retten til å heve avtalen etter paragrafen her.

Ny § 42b skal lyde:

En utøvende kunstner som har overdratt rettigheter til et lydopptak til en tilvirker og har avtalt engangsvederlag, har rett til et tilleggsvederlag fra tilvirkeren for hvert hele år som følger når det er gått 50 år etter utløpet av det året lydopptaket første gang ble utgitt, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, etter utløpet av det året lydopptaket på annen måte ble offentliggjort.

For hvert lydopptak skal det samlede årlige tilleggsvederlaget svare til 20 prosent av tilvirkerens inntekter fra eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring av lydopptaket i året forut for det år som vederlaget skal betales for. Inntekter fra utleie, kompensasjon for eksemplarfremstilling til privat bruk etter § 12 første ledd og vederlag for offentlig fremføring etter § 45b tas ikke med i beregningen av vederlaget.

Overfor de vederlagspliktige må vederlaget gjøres gjeldende gjennom en oppkreivings- og fordelingsorganisasjon som er godkjent av departementet og som representerer en vesentlig del av utøvende kunstnere som medvirker på lydopptak som brukes i Norge. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om godkjenning av oppkreivings- og fordelingsorganisasjon og administrering av ordningen.

Etter anmodning fra en utøvende kunstner eller godkjent oppkrevings- og fordelingsorganisasjon, skal en tilvirker av lydopptak utlevere enhver opplysning som er nødvendig for å sikre at det årlige tilleggsvederlaget blir betalt.

Det kan ikke gis avkall på retten til tilleggsvederlag etter paragrafen her.

Ny § 42c skal lyde:

Hvis en utøvende kunstner har overdratt rettigheter til et lydopptak til en tilvirker og avtalt løpende vederlag, skal verken forskuddsbetaling eller kontraktsmessige fradrag trekkes fra løpende vederlag for tiden som følger når det er gått 50 år etter utløpet av det året lydopptaket først gang ble utgitt, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, etter utløpet av det året lydopptaket på annen måte ble offentliggjort. Fradrag kan likevel skje dersom kunstneren uttrykkelig har godkjent det.

§ 45 andre ledd skal lyde:

Vernet etter denne bestemmelse varer i 50 år etter utløpet av det året innspillingen fant sted. Dersom en film i løpet av tidsrommet nevnt i første punktum i leddet her, utgis eller offentliggjøres, varer vernet i 50 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort. Dersom et lydopptak i løpet av tidsrommet nevnt i første punktum i leddet her utgis, varer vernet i 70 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt. For lydopptak som ikke utgis, men i samme tidsrom på annen måte offentliggjøres, varer vernet i 70 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble offentliggjort.

§ 45b første ledd første punktum skal lyde:

Lydopptak av utøvende kunstners prestasjoner kan mot vederlag gjøres tilgjengelig for allmennheten ved offentlig fremføring.

§ 45b nytt sjettede ledd skal lyde:

Vederlagsplikt etter denne paragraf gjelder i 70 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort.

§ 51 første punktum skal lyde:

Departementet kan for godkjenning etter §§ 13b, 38a, 38c, 42b og 45b gi forskrift om saksbehandlingsregler til utfylling av reglene i tjenesteloven, herunder om saksbehandlingsfrist og rettsvirkninger av fristoverskridelse.

II

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelsene kan settes i kraft til ulik tid.
2. Endringene i § 40 gjelder bare for musikkverk med tekst der enten musikken eller teksten var vernet i en stat innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet 1. november 2013, og for musikkverk med tekst som er skapt etter 1. november 2013.
3. Endringene i §§ 42, 42a, 42b, 42c, 45 og 45b gjelder bare for utøvende kunstners rettigheter til lydopptak og tilvirkeres rettigheter til lydopptak som var vernet 1. november 2013, og for slike lydopptak som er innspilt etter 1. november 2013.
4. Endringene i loven her gjelder ikke for handlinger som er utført eller rettigheter som er ervervet før loven har trådt i kraft.
5. Dersom et verk eller et lydopptak inngår i et annet opptak som er innspilt når verket eller lydopptaket etter de eldre regler ikke var vernet, kan opptaket uten hensyn til de nye vernetider offentlig fremføres frem til 1. januar 2020.
6. Med mindre annet er angitt i avtalen, skal en avtale om overdragelse av rettigheter til lydopptak som er inngått mellom en utøvende kunstner og en tilvirker før loven har trådt i kraft, gjelde i den forlengede vernetiden som følger av endringene i loven her.

